

Mākslinieka M. Solovjova plakats

SIEVIETE — DZĪVĪBAS UN MIERA AUKLĒTĀJA

Gadi nemīlīgā ritumā nāk un aizsteidzas. Daļa no tiem gājuši rāmi un askanīgi. Bet daudzi bijuši nemierīgas gruzdoņas pilni un jo bieži šķīlušies zibenus un dārdinājuši kara pārkoņus, aizraudami nāvē neskaitāmas dzīvības. Bet, lai kā bijusi samidita un saplosta zeme, tā atkal drīz dzīvoši zaļus asnus, un sievietes klēpis nesīs pasaulē jaunas dzīvības.

Sieviete ir dzīvības nesēja un glabātāja, dzīves radītāja un cēlēja, kam veša postīšanas un iznīcināšanas kāre. Visā, ko pasaulē celis vai radījis cilvēks, savu daļu ieguldījušas arī sievietes. Bet kapitalisma apstākļos viņām nebija tiesības līdz lemt un spriest par dzīvi.

Kapitalisms kā jaundabīgs audzējs izlaidis savus taustekļus pa sabiedrības vivo miesu, gādēdams un žņaugdams virietī, bet divtik stipri sievieti. Tā bija jācieš no liekulīgās divkustīgās morāles, reliģiskajiem māņiem un izspriedumiem. Apspiesto, šķiru sievieti kapitalisma iekārtā jāstrādā tikpat grūti kā virietim, tikai ar to starpību, ka par tādu pašu darbu viņa saņem daudz mazāku atalgojumu. Šim darbā slogam plevēnojošs apspiestība no viņas puses un beztiesība likuma priekšā.

Gara, bezgala gara ir to cēšanu un pazemojumu virkne, kas gadu simtepos pavadījusi visu rašu un visu tautību sievietes.

Oktoobra revolūcija kā spīrgs pārkonā negaiss izmeza kapitalisma sārgus zemeslodes sestajā daļā. Arī sievietē nometa gadu simteņiem nesās važas, kaslējās visā augumā un kļuva pilntiesīgs cilvēks. Un jau pēc īsa laika sprieta izrādījās, ka šis par vājo dēvētais dzimums ir ļoti stiprs. Sievietes spēja guva neredzētus panākumus visās padomju dzīves nozarēs. Blakus virietim un dēļiem tās iemācījās vadīt automobiļus, vilcienus, traktorus, kombinārus, ekskavatorus, lidmašīnas. Tās ar sekmēm vada rūpnīcas, fabrikas, kolchozus, padomju saimniecības, ministrijas un citus lielus uzņēmumus.

Mijās vec- un vecvecmāmiņas, kas jās vakaros pie kūpoša skāla vai kvēlošas «vilka acilņas» rūcinājāt ratiņus un klabinājāt primitīvas koka stelliņas, kā jās brīnītos un priecātos par savu mazmēlu sasniegumiem! Tāpat, ko sakāt jūs, kas savā laikā ar bažām un rūpēm laidāt pasaulē katru savu mazuli un, it kā nokaunējušas no sava prāvā bērnu pulciņa, staigājāt salikusias un galvu noduršas, — ko jūs sakāt, sastopot mūsu lepno padomju māti — varoni ar goda zīmi pie krūtīm?

Mūsu Dzimtenē katra jauna diena veras kā brīnīškas pasaku grāmatas lappuse. Stepju klajumos kā uz burvja mājienu izaug jaunas pilsētas. Tukšnešu sausajās smiltīs sāk burbulot ūdeņi, zaļot kokli. Ziemeļos, kur agrāk plaukušas tikai ledus puķes, tagad zied ābeles un ķirši. Pie Volgas ceļas staliniskās komunisma celtnes, kas bus daudz lielākas brīnums nekā gadu simteņiem apbrīnotās, bet nekam nevajadzīgas milzu piramīdas Eģiptē.

Te visur plecu pie pleca ar virietī strādā padomju sievietes. Cauri jaunatnēm dūnā arī viņas ar bažām saklausa ieroču žvadoņu aiz mūsu zemes robežām. Sirds kļūst grūta, jo viņas vēl nav aizmirsušas neseno aspalno karu.

Pārī zemēm un jūrām padomju sievietē jāt dūmā un sēra tvanu, kas nāk no nelielīgās Korejas; sadzird ievainoto valdus, mirstošo bērnu raudas un sirgālvju valšanas; redz ar mēri un koleru inficētos kniņšus un kukaligus, kas atvesti no Amerikas, lai aestu navi Korejas patriotiem. Viņas acis legallejas dusmu zibšņi, rokas sažņaudzas dūrēs, un lūpas sauc: «Nost ar karu! Kauns un negods amerikāņu interventiem, kas, rīkojās mežonīgāk nekā plesīgi zverī! Manas māsas, visas pasaules sievietes, sadosimies rokās, salegsimies viscešākajās rindās un cīnīsimies par mieru, pret karu! Lai tas nepiositu dzīvas mēsas ne Korejā, ne Vjetnamā, ne Malajā, ne Indonezijā, nekur visā pasaulē!»

Padomju sievietes nevēlas karu, bet, ja vajadzētu atkal aizstāvēt savu Dzimteni, viņas tāpat kā Lielā Pasaules kara laikā stātos uz fronti aizgājušo viriešu vietā. Nevīcinādams viņas tērtos pelēkajos karavīru šinjos un dotos uz fronti pārsiet ievainoto cīnītāju brūces, ņemtu rokās šauteni kā mūžam nemirstīgā Zoja.

Padomju sievietē, it kā pakāpusies augstā kalnā, sasaučās ar savām māsām visās pasaules malās. No viņas māsas tautas demokrātijas valstu sievietes, kas, nometušas kapitalisma pīnēkļus, ieslēdzas jaunas, uz taisnības un socialisma pamatiem dibinātās dzīves celšanā; no viņas māsas ķīnetes, kam nebrīvē bijusi ilga un smaga; viņas iedvesmo korejietes cīņā par savas zemes brīvību. Viņal savas rokas sniedz pretī francuzietes, tādas kā Eženi Kotona un Ratmonda Džena, angļietes, kā Monika Feltone, vācietes — kas ar Annu Zegersi priekšgalā prasa vienotu Demokrātisku Vāciju un Rietumu vācietes remilitarizāciju.

Padomju sievietē ir pilntiesīga savas zemes saimniece. Viņal šodien tiesības ar lepnumu atskatīties uz padarīto darbu un ar drošu skatu vērsties nākotnē, pretim jauniem sasniegumiem, jo mūsu Dzimtenē nevienam talantam, nevienai darba rosmē nav ierobežojumu.

Elīna Zalīte

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1952. G.

9. MARTĀ

Nr. 10 (373)

DZIMTENES VEIDOLS

S. BABAJEVSKIS

Maskava, Kremļa...

Cik pazīstami mums šie divi vārdi, cik tuvi tie ir padomju cilvēka sirdij! Un sevišķi nozīmīgi tie iegūst dienas, kad Maskavas Kremli, mūsu Dzimtenes sirdi, notiek PSRS Augstākās Padomes sesija; kad pa Spaskas vārtiem ienāk deputāti — viņi atbraukuši šurp no visām mūsu zemes malām, savas tautas izvēlētie pārstāvji un kalpi; kad Georgija zālē, tekams sākusies sēde, dzird satrauktas balsis, bet ciešie rokas spīdēni, smaidi priecīgās sejas, acu mirdzums it kā runā par to, ka te atkal satikušies veci, labi draugi — viņi vēlas paskatīties viens otram acīs un pateikt kaut ko svarīgu un nozīmīgu, ko var pasācīt vienīgi šajā zālē.

— Technikas mums vajadzētu vairāk. Ir mums, Ivan Kuzmič, svarīga doma: gribas visus lauku darbus veikt ar mašīnām.

— Tad jau jūs gribat aizsteigties priekšā kubaniešiem?

— Līdz kubaniešiem mums, protams, vēl ir tālu, bet atpūlīt no viņiem negribas.

— Pielietojiet elektrību!

— Arī uz to mums liktas lielas cerības. Bet tomēr mums vēl nu gan vajadzētu mašīnas...

— Kā pie jums klājas applūdinātajam risam?

— Aug līdz jostas vietā ūdeņi. Bet mēs jau audzējam jaunu šķirni. Neesi dzirdējis? Tā ir tāda šķirne, kas aug arī bez ūdeņiem.

— Tas nu gan ir pamatīgi! Tu pastāsti, kā jūs to...

— Vispirms pastāstīšu tev par mūsu jauno lopu šķirni...

— Kas tad pie jums šogad izvirzīts Staļina premijas iegūšanai?

— Atslēdznieks. Tu viņu pazīsti. Tas, brāl', tik ir cilvēks, tas tik ir novators...

— Sveiciens rostoviešiem! Kā jums ir ar ūdeņi — ūdeņtīpu? Vai gatavojaties saņemt to?

— Kā gan citādi! Pats pirmais cīņas uzdevums.

Lūk, nāk sievietes, virieši. Viņi sarunājas skaļi un liksmi par kaut ko savu, tuvu. Viņu sejas pauž satraukumu, bet skatienā ir laipni, vēlīgi. Kas gan ir šīs lielās auguma virs viņu vidū? Kas tas tāds, kura krūtīs grezno piecas Staļina premijas laureātu medaļas? Tas taču ir Nikolajs Cerkasovs — slavenais skatuves mākslinieks, kuram mūsu zemē ir miljoniem draugu; viņš stāsta par savu braucienu uz Indiju, par to, kāda kinofilma viņu ieraudzis padomju skatītāji.

Tu skaties, kā milzu zālē pāiet tev garām mums tuvie laudis, redzi viņu sejas smaidus, teklusies dažādās balsis, kas skan sarunās, un neviļus sāk dzīlāk izprast — gan to, kas viņi ir, gan arī to, kas viņus pulcinājis Kremļa pili.

Ja pateiksim vienkārši, ka šie cilvēki ir valsts darbinieki, savas tautas deputāti un ka viņi ieradusies šeit, lai izlemtu svarīgus valsts dzīves jautājumus, — tas nozīmēs, ka pateikts galvenais, bet nav pasacīts vēl daudz kas, un proti: ka ikvienam, pie kura krūtīm redz mazo Dzimtenes karodziņu, aiz muguras ir dzīve, pie tam tik liela un tik slavena dzīve, kas var būt par paraugu daudziem. Jo daudziem: ka Pašu Angelinu un Ailu Tarasovu, kuru slavenos vārdus zina visā mūsu zemē, ka Nikolaju Rosliski vai Petrovskas MTS direktoru Belousovu no Stavropoles, ka simtiem un tūkstošiem tādu kā viņi izlozoties un izaudzinājis Staļina ģeniti; ka darbs, ko uzvēlusi uz saviem pleciem mūsu tauta, ir pa spēkam vienīgi varonim, kas parādījis visai pasaulei, kā jāceļ mierīga socialistiskā valsts.

Un, lūk, viņi ir savas deputātu vietās. Sēdē pulcējās abas palatas. Milzīgajā gaišajā ēkā valda klusums. Pulksteņa rādītājs aizvirzījies līdz septiņiem. Palatu priekšsēdētāji un viņu vietnieki apsēžas pie galda. Triebnē — finansu ministrs. Viņa ziņojums ir koncentrēts pārskats par padomju zemes iekšēnu, par padomju tautas varoņveikumiem darbā, komunisma celtniecībā vienā gadā gūto rezultātu atspoguļojums.

Budžeta skatītos mēs redzam gan tos namus, kas gada laikā jau uzcelti mūsu zemē, kura kļūst aizvien jaunāka, gan tos namus, kam vēl tikai lemts rasties; mēs redzam arī tās jaunceltnes mūsu zemes galveno upju krastos, kuras jau ceļ, un tās, kas pastāv vēl tikai projektos; mēs redzam gan tās augstceltnes, kas jau pacēlušas pāri Maskavai savas galvas, ko vaināgo zvaigznes, un kas stāv kā nākamības bākas, ar kuru palīdzību padomju cilvēki saskata ceļus, kuri ved uz komunismu, — gan tās augstceltnes, kuras radot, vēl pūlas mūsu talantīgie arhitekti.

Finansu ministrs runā skopi, jo pats vārds «budžets» tajā ietvertā jēdzienā ir ļoti precīzs vārds. Bet, ja iedziļinās tajā — skaists vārds! Cik daudz ir šajā vārdā un skatītos, kas

ietilpst tajā, no tā, ko mēs saucam par dzīvi! Te ir arī padomju rublis — gadu no gada tā vērtība pieaug, un līdz ar to ceļas arī tautas labklājība. Te ir arī rubļos izteikti mūsu industrijas panākumi — tā devusi mums teraudu, čugunu, tā devusi tautai mašīnas, bet mašīnas atvieglojušas miljonu cilvēku darbu un sagādājušas iespēju mūsu kolchozu zemniecībai ieviest kōmpieksu mehanizāciju; tā ir tāda uzvara kolchozu tīrumos, par kuru kolchoznieki sen sapņojuši. Te ir arī ministra teiktie vārdi par to, ka ienākumi pie mums pārsniedz izdevumus. Līekas, tie ir parasti vārdi, bet iedziļināties arī tajos: ja valsti gadu pēc gada ienākumi pārsniedz izdevumus, tas nozīmē, ka šī valsts gadu no gada kļūst bagātāka, tas nozīmē, ka arī laudis tajā gadu no gada kļūst bagātāki, tāpēc ka bagātība mūsu zemē ir tautas īpašums. Lai ar to palēpojas kaut vai tāda «civilizēta» zeme kā Anglija! Tur jau sen nodarbojas ar laupīšanu amerikāņu dolars...

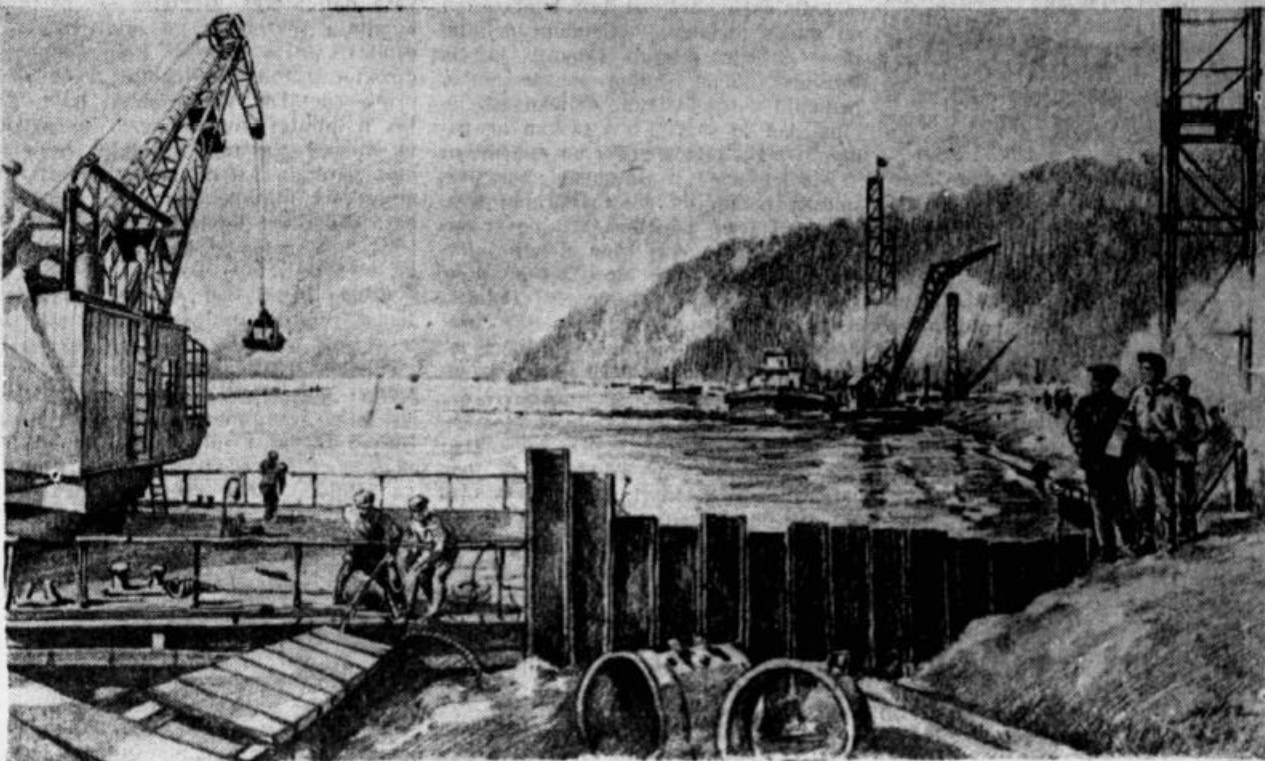
Bet pats galvenais un pats nozīmīgākais ir tas, ka mūsu zemes budžets ir miera budžets, kurā katra kapelka domāta nevis cilvēku pakļaušanai vergu jūgā un laupīšanai, bet gan mierīgā jaunceltnes darba cīdenajiem mērķiem. Padomju rūpniecības un lauksaimniecības attīstība, kapitālieguldījumi, komunisma celtnes, tautas izglītība, tautas veselības aizsardzība — tūkstošiem skolu, augstāko mācības iestāžu, slimnīcu, ambulanču, bērnu darzu, dzemdniecības iestāžu — lūk, tikai neliela daļa padomju zemes budžeta postežu uzskaitījuma.

Deputāti uzmanīgi noklausās ziņojumu. Viņi zina pēc alrītējušo gadu pieredzes: šodien tas ir stingri allē savīrknētu skatīju vienkāršs uzskaitījums, bet rit tā būs mūsu parastā rosmīgā dzīve.

Un kā gan lai te padomju cilvēks nepriecājas, lasot vai noklausoties ziņojumu par socialisma zemes budžetu, kad tajā ietverta mūsu skaistā šodiena un vēl skaistāka rītiena!

Kā gan lai nepriecājas, uznākot Sarkanajā laukumā un redzot Maskavu naktī, kad tā piebārstīta ugupiem kā zvaigznēm! Jo mūsu galvasplisētas tagadējā veidolā gara acīm saskatāms no šejienes, no Kremļa sienām visas mūsu Dzimtenes veidols. — Jauna, varena tā droši iet pa lielo stalinisko ceļu.

No «Pravdas» 1952. gada 6. marta num.

Rīgas celtnis Kuibiševas HES būves vietā Ziguļevska

M. Vitoliņa zīm.

Padomju māksliniece — komunisma celtnieku ierindā

VK(b)P CK lēmumā par Starptautisko sievietes dienu — 8. martu — spilgti raksturoti padomju lauku grandiozie sasniegumi komunisma celtniecībā. Varenim tempiem visas mūsu zemes malās aug socialistiskā rūpnīca, lauksaimniecība, kultura. Aizraujoši jaunrades patos mūsu tauta ceļ dižonās komunisma celtnes, veido komunisma materiāli tehnisko bāzi.

Visās padomju tautas lielajās uzvarās nozīmīga loma ir sievietei. Rūpniecībā, transportā, lauksaimniecībā padomju sievietes arvien vairāk ceļ savu aktivitāti, veic arvien atbildīgākus uzdevumus.

Lai kādā dzīves jomā mēs teflojamies, visur redzam, ka pār padomju zemi jau atnāst komunismiskās rītdienas bijzma. Padomju valstij vēl ir tikai 34 gadi. Šai vēsturiski īsajā laikā posmā mūsu socialistiskā Dzimtene izcīnījusi ārkārtīgi smagu cīņu pret vienotajiem fašisma spēkiem. Karš, milzīgie upuri, ko padomju tauta bija spēlsta nest uzvaras izcīnīšanas vārdā, bija nopietns traucējums mūsu dzīves augšupejai. Un ja, neraugoties uz visām grūtībām, šodien tomēr esam nonākuši līdz tam, ka mūsu socialistiskā tagadne saplūst ar komunistisko nākotni, — tad tie ārkārtīgi liels nopelni ir arī padomju sievietei. Mēs nebūtu varējuši gūt tik lielus panākumus nevienā nozarē, ja ar savu darbu un laucelismes entuziasmu tālā nebūtu nākušas arī mūsu strādnieces, kolehoznieces, skolotājas, inženieres, ārstes, zinātnieces un daudzu citu nozaru darbinieces.

Ne mazums nopelni komunisma celtniecībā, padomju tautas komunistiskajā audzināšanā ir padomju māksliniecēm. Līdz ar visām pārējām socialistiskās zemes sievietēm viņas ir pilntiesīgas jaunās dzīves veidotājas, let soli soli ar visu tautu.

Padomju vara pavērusi sievietei visas iespējas savu spēju un talantu attīstībai. Pārlicēšos piemērs tam varam atrast jebkurā mūsu neapņemamā piešas zemes malā un jebkurā arādā. Tēpat Latvija visas tautas cieņu, par republikas robežām tālu skaņošu slavu ieguvušas daudzas sievietes — gan rūpniecības un lauksaimniecības, gan zinātnes un kultūras darbinieces, kurām vienīgi padomju apstākļos dotas tiesības dzīvot pilntiesīgu un pilnvērtīgu dzīvi. Tādu pašu, dziļu un sirsnīgu sabiedrības atzinību izpelnījušas arī padomju sievietes darbs mākslas laukā. Vai kāda sirma vecumā sasnēgusi aktīvu buržuāziskā teātri var saptot par tādu visas tautas mīlestības apveltītas mākslinieces slāvoķi, kādu mūsu Padomju Latvijā sasnēgusi Berta Rūmniece un Lidijs Melņikovs? Vai kāda jauna, tikai pirms dažiem gadiem teātra studiju beigusi skatuves māksliniece var cerēt uz tādu clientjamu vietu savas zemes dzīvē, kādu šodien lepm Stalīna premijas laureātes Velta Lina, Lidijs Freimane, Janina Pankrate un daudzas daudzas citas latviešu padomju aktīves, muziķes, gleznotājas, dzejnieces? Atbilde uz šiem jautājumiem katram ir skaidra. Tāda sabiedriska nozīmība sievietes mākslinieces darbam iespējama vienīgi padomju zemē, kur visi cilvēki ir brīvi un līdztiesīgi, kur katru cilvēku vērtē vienīgi pēc tā, ko viņš dod sabiedrībai, cik godīgi, prasīgi un ar kādu sirsdzēgsmi viņš pilda savus pienākumus.

Padomju mākslinieces priekšā ir nerobežoti attīstības ceļi. Mums ir piešķirtas tiesības un uzticēts pienākums līdzdarboties visideālākās, vissaurīgākās un visatbilstīgākās mākslas kopānā. Šīs tiesības vajag izmantot pilnā mērā, šā pienākuma pildīšanai jānodod visi spēki un spējas. Tikai tad varēsīm teikt, ka esam kā nākas atbildējušas uz to lielo gādību un uzmanību, ko padomju mākslinieciskajai sievietei veltī mūsu partija, valdība, visa mūsu padomju tauta.

Māksla padomju zemē aizsnēgusi nekuru un nekādā nebūtušas augstumas. Dāļa nopelni tie pieder arī māksliniecēm-sievietēm. Bet padomju mākslas uzdevumi nemīlīgi aug. Mākslinieciskajai sievietei jāuzņemas sava daļa atbildības par šo uzdevumu pienācīgu veikšanu.

Visa tauta ceļ komunismu. Ar savām rokām un prātu komunismu veido gan dzelzceļu būvētāji Volgas krastos, projektētāji Maskavā turbinu montētāji Leningradā, peldošo celtnu un

automātisko telefona centru konstruktori Rīgā, gan arī audēja pie savām stellēm un žirgkopis padomju saimniecībā. Visi krietni padomju laudis dara vienu lielu kopīgu darbu. To dara arī mākslas frontes darbinieki. Mēs, skatuves mākslinieki, to darām, vispirma kārtā atveidojot sava laika biedra, sava laika varoņa — padomju cilvēka — tēlu, parādot padomju cilvēkā komunistiskās sabiedrības locekļa rakstura īpašību tapšanu, augšanu un nostiprināšanos, līdz ar to pārātrīnot šo procesu maksimāli masveidīgos apmēros. Komunismu mēs ceļam, patiesīgi, vēsturiski likumsakarīgi atbilstoši traktējot pagātnes notikumus, vairāk vai mazāk senus konfliktus, cīņas, pārdzīvojumus. Ar to mēs ienesam sava skatītāja garīgajā bruņojumā jaunas vērtības, paplašinām viņa redzesloku, iemācām viņu raudzīties uz dzīvi ar perspektīvas izjūtu.

Mākslinieciskajai sievietei šai ziņā ir sevišķi plašs un pateicīgs darba lauks. Kur gan citur tik spilgti un pārlicēšos iespējams parādīt jauna, no jebkādas apspēstības un tumsības atbrīvota cilvēka skaistumu, kā tas iespējams padomju sievietes tēlā? Un kur gan citur var tik asi atmaskot kapitalistiskās sabiedrības varmācību un zemiskumu, buržuāziskajā sabiedrībā valdošās pirkšanas un pārdosības attiecības, kā tas iespējams vecās, mirstošās kapitalisma pasaules sievietes tēlā? Bet bieži vien ir tā, ka mēs, mākslinieces, savu darbu darot, padomju vai klasisko lugu varoņu tēlus veidojot, nepietiekami nopietni domājam par pašu galveno, proti, par to: kas tad ir mūsu darba dzīlākā jēga? Mēs dažkārt pārāk palaujamies, ka gan jau tālām pareizo skatījumu piešķirs pats lūgas materiāls un režisora izstrādātais inscenējuma plāns. Protams, arī tā izdodas radīt pieņemamus tēlus un pieņemamas izrādes. Bet var radīt vēl labākus tēlus un vēl labākas izrādes, ja vien katrs aktieris un it īpaši mēs, sievietes aktīves, apzinīgi centīsimies parādīt radītajos tēlos, vienalga, vai tas ir padomju vai klasiskajā lugā, sabiedrisko attiecību būtību, to, kas attiecīgā laikmetā un vietā ir pats zīmīgākais, svarīgākais. Manuprāt, vispārlicēzāk, visspilgtāk padomju dzīves skatījums un lielskums kādas padomju aktīves veidotā padomju sievietes tēlā atbilst tam, ja mēs šai tēlā būsīm apzinīgi ietvēruši vienu no pašām raksturīgākajām mūsu dzīves iezīmēm — padomju sievietes pilnīgo līdztiesību, viņas augšanas un pilnveidošanās perspektīvas plašumu. Un visiespējamākais kapitalistiskās iekārtas atveidojums izdosies tad, ja mēs kādas pagātnes sievietes tēlā pratisim parādīt buržuāzisko varkālniecisko attiecību degradējošo un demoralizējošo lomu sievietes dzīvē.

Padomju zemē valda komunisma celtniecības patoss. Mūsu lielajā daudzdzīvīgajā valstī nav tāda cilvēka, ko līdz pašam sirds dziļiem nebūtu aizrāvis biedra Stalīna nospraustās komunisma celtniecības programmas diženums. Nav mūsu zemē arī tāda cilvēka, kurš nebūtu līdz galam izpratis, ka komunisma celtniecībā vispirms ir nepieciešams miers. Čehoslovākijas mākslinieki izvirzījuši ļoti izteiksmīgu un gudru lozungu: «Celdams dzimteni — stiprinā miera!» Domāju, ka šis lozungs pilnām saskan arī ar mūsu, padomju mākslinieku, dzīļāko pārlicēšos. Un jo sevišķi tas saskan ar padomju mākslinieku gribu un apņēmību.

Sieviete-māte ir nesamierināms pretnieks karam un kara kurnātajiem, jo ar nāvi un iznīcību taču nevar samierināties tas, kas rada dzīvību. Padomju sievietēm-mātēm piecu piecu ar vīrieti ceļ komunismu un dod Dzimtenei jaunus komunisma celtniekus. Padomju sievietei miera ir simtkārt un tūkstoškārt dārgāks nekā jebkurai citai sievietei pasaulē.

Tādēļ padomju mākslinieces vienmēr let un ies miera aizstāvjū priekšpulkā. Ar savu darbu, ar saviem radītajiem tēliem viņas apzinīgi, liekot lietā visu talantu un prasmi, palīdzēs veidot Padomju Dzimteni vēl daudz varenāku, lai nekādi kara mēģoni nespētu aptumšot komunisma rītausmu. Mēs, padomju mākslinieces, no visas sirds pildīsim Starptautiskajai sievietes dienai veltītajā VK(b)P CK lēmumā izvirzīto prasību atdot visas savas radošās spējas un spēkus, lai panāktu jaunu socialistiskās kultūras uzplaukumu.

Milda Klēniece,
Stalīna premijas laureāte

Kulturas dzīve Padomju Latvijā

N. V. GOGOLA ATCEREI VELTĪTA ZINĀTNISKĀ SESIJA

5. martā Latvijas Valsts universitāte notika Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas, Latvijas Padomju rakstnieku savienības un Latvijas Valsts universitātes rīkotā zinātniskā sesija, veltīta 100. gadadienai kopā ģenialā krievu rakstnieka Nikolaja Vasiļjeviča Gogoļa nāves.

Ievadvārdus teica Latvijas PSR Tautas rakstnieks, Stalīna premijas laureāts prof. Dr. A. Upiis. Par N. V. Gogoļa dzīvi un daiļradi referēja Universitātes filoloģijas fakultātes dekanu S. Nikiškins, par lielu krievu rakstnieka ietekmi latviešu realistiskās prozas attīstībā — Stalīna premijas laureāts A. Griģulis, par Gogoļa dramaturģijas lomu latviešu skatuves mākslas attīstībā — Valodas un literatūras institūta literatūras daļas vadītājs K. Kundziņš.

KARAVĪRI GODINA

N. V. GOGOLA PIEMIŅU

N. V. Gogoļa nāves 100. gadadienā izcīl krievu klasika piemiņai bija veltīta literārā sarīkojums Appababā vīrsnīku nāmd. Par Gogoļa dzīvi un literāro darbību karavīriem referēja filoloģijas zinātņu doktora Kirpotins. Filharmonijas mākslinieki sniedza teātrālizētu literāru kompozīciju, kurā tēlpa Gogoļa daiļdarbu un vēsturi, kā arī Hercena un

Beļinska publicistisko rakstu fragmenti. Krievu drāmas teātra aktieri rādīja krievu komedijas «Revidenti» cēlienu.

JAUNO AKTIERU RADOŠĀ DARBA SKATE

2. martā Valmieras drāmas teātri notika jauno aktieru radošā darba skate. Pavisam skatē savu māksliniecisko gatavību rādīja 4 jaunie aktieri Skatītāju atsaucību izpelnījās aktieris Teodors Mažāns Vachtīka lomā Jakobsona lugā «Trīs kapteiņi» un daiļrūnā sniedzot Čechova noveli «Ierēdņa nāve». A. Upiša viencēllēnā «Dvēseļu izvadītāji» un fragmentos no Laureņa lūgas «Amerikas balss» pārlicēšos tēlus sniedza jaunie aktieri Astrā Skrodele un Jānis Četkors. Izjusti fragmentu no Aligēras poēmas «Zoja» deklamēja Zigrīda Henšle.

AUTORS VERTE SAVAS OPERAS INSCENĒJUMU

Pagājušajā nedēļā pie Latvijas PSR Valsts operas un baleta teātra kolektīva viesojās KPFSR Nopelniem bagātais mākslas darbinieks, Stalīna premijas laureāts D. Kabaljevs, kas bija atbraucis uz Rīgu, lai iepazītos ar savas operas «Tarasa dzimtas» inscenējumu. Pārrunās par savas operas uzdevumu D. Kabaljevs atzinīgi novērtēja Padomju Latvijas opercentra mākslinieku nopietno ieguldījumu inscenējuma panākuma

kalidnāšanā. Viesis pastāstīja, ka viņš kopā ar libretistu S. Čeginu pašlaik rada jaunu operu, kas rādīs mūsdienu padomju cilvēku tēlus.

«Tarasa dzimtas» inscenējuma iztirzājumā vēl piedalījās Operas un baleta teātra direktors Latvijas PSR Nopelniem bagātais mākslas darbinieks J. Meija, galvenais diriģents L. Hudoļejs, galvenais režisors K. Liepa, galvenais baletmeistars Stalīna premijas laureāts J. Canga, Latvijas PSR Nopelniem bagātie mākslinieki, Stalīna premijas laureāti V. Krampe, A. Daskova, A. Vījumanis u. c.

LAUKU JAUNATNES

LEKTORIJA ATKLĀŠANA

Februāra beigās LĻKS Cēsu rajona komiteja kopā ar Raunas MTS politisko nodaļu Raunas ciemā norīkoja lauku jaunatnes lektoriiju. 1. martā vietējā tautas namā notika jaundibinātā lektorijs atklāšanas vakars. To ievadot, komjaunatnes Cēsu rajona komitejas sekretars b. Buļiis iepazīstināja klātesošos ar lauku jaunatnes lektorijs mērķiem un uzdevumiem, kā arī ar Cēsu pilsētas jaunatnes lektorijs organizāciju. Lektorijs darba gadā, ievadvārdiem sekoja lekcija par starptautisko stāvokli.

Vakaru ar mākslinieciskiem priekšnesumiem kuplīnāja tautas nama koris, deju kolektīvs un Raunas septiņgadīgās skolas audzēkņi.

Dzīves īstenības vārdā

VK(b)P CK lēmumā par Starptautisko sievietes dienu, 8. martu, lasām tādas dzījas nozīmības pilnus vārdus: «Lielu ieguldījumu socialistiskās valsts varenības stiprināšanā dod padomju sievietes. Atbrīvotas no kapitalisma politiskajiem un ekonomiskajiem spaidiem, padomju sievietes izvērsušas savas radošās spējas, kļuvušas par aktīvu jaunrades spēku socialistiskajā sabiedrībā. Lēnina Stalīna partijas dižo ideju ledvesmotas, padomju sievietes rosti piedalās visas tautas socialistiskajā sacensībā par mūsu zemes ekonomikas tālāku attīstību, cīnās par jauniem socialistiskās kultūras panākumiem, velti savus spēkus un zināšanas komunisma celtniecībai».

Studējot mūsu padomju dzīves brāzmalno augšupeju, sevišķi spilgti kriet aels sievietes — apzinīgas komunisma celtnieces strauji izaugsme. Visās cilvēka darbības jomās padomju sievieti stāv piecu piecu ar vīrieti. Socialistiskajā sabiedrībā, kur katru pilsoņa vietu un lomu kopējā vystautas cīņās ierindā nosaka viņa spējas, zināšanas un sasniegumi, arī sievietes radošai, aktīvai darbībai nav nekādas ierobežojumu. Viņai sagādātas visas iespējas ne vien nostāties blakus vīrieti, bet ar savu rosmi aizsteigties tam priekšā.

Padomju sievietes, apzinīgi un godam izmanto šīs savas tiesības. Dzīves īstenība sniedz ik uz soļa tādam apgalvojumam bagātīgus pierādījumus. Lai pārlaizām skatu mūsu pašu republikas izcilāko jaunu cindam! Padomju varas gados mums izaugušas sievietes — Socialistiskā Darba Varones un Stalīna premijas laureātes, sievietes — valsts augstāko likumdevēju organu deputātes un kaujas ordeņiem apbalvotas Lielā Tēvijas kara dalībnieces, sievietes — partijas komiteju sekretāres un ministriju vadītājas, sievietes — lielu rūpniecisko direktoru un apvienoto kolehožu priekšsēdētājas. Varam droši teikt, ka tās ir pilnīgi jaunas, agrāk nepazītas un vienīgi padomju apstākļos iespējamās parādības. Šais fakts brīnīgā spilgtumā atklājas tās milzu pārmācības, kādas arī latviešu tautas dzīvē izrādījušis padomju vara un socialistiskā iekārtā.

Tādā sakarā, pievērsoties daiļrades jomai, var rasties jautājums: vai ir iespējams sniegt patiesu un pilnvērtīgu mūsu dzīves attēlojumu, ja tāja spilgti un reļeji nav iezīmēta arī sievietes izaugsme un pārveidošanās līnija? Būsim vienis prātis, ka uz šo jautājumu katrā ziņā dodama negatīva atbilde. Viena no visraksturīgākajām padomju īstenības pazīmēm, kurā pie tam reti pārlicēšos atklājas socialistiskās sabiedrības dzīvinošais spēks, ir tieši sievietes atbrīvošana no kapitalisma spaidiem, aizspriedumiem, novecojušiem uzskatiem un viņas izvirzīšana par pirmrindas cīnītāju visos komunisma celtniecības frontes iecirkņos. Dzīves īstenības vārdā tādēļ prasāms, lai tas atspoguļotos mūsu grāmatās, uz skatuves, mākslinieka rokas darinātajos audeklos un veidotajos tēlos.

Padomju rakstnieku kongresā 1934. gadā socialistiskā realisma literatūras ciltstēvs Maksims Gorkijs teica: «...ne drāma, ne romāns vēl nav devuši pietiekami spilgtu padomju sievietes tēlu, kura brīvi un tiecami darbojas visās socialistiskās dzīves celtniecības nozarēs. Maģams pat, ka dramaturģi cenšas rakstīt iespējami mazāk sievietes lomu. Grūti pat izskaidrot, kāpēc tā».

Tālak Gorkijs aicina atmaksāt savu parādu pusēl visas pasaules ledzīvotāji. Ar gandarījumu varam teikt, ka tieši pēckara periodā padomju literatūra ievērojamā mērā palīdzējusi dēldēt šo parādu. Pirmām kārtām tas panākts ar diviem lieliskiem, visas tautas mīlestību iemantojušiem tēliem — Avdotja Bortņikovu no G. Nikolajeva romana «Plauja» un Gruņu Vasļļovu, ar kuru iepazīnāms E. Mijceva romanā «No visas sirds».

«Viņam vienmēr likās, ka Avdotja ir daļa no viņa paša — kas līdzīgs rokal vai kājai», — saka Nikolajeva par Vasiļļu Bortņikovu. Avdotja un arī Gruņa saceljas pret tādiem un līdzīgiem uzskatiem. Tā rodas svarīgi sīzēla samezģlojumi. Patiesībā kā Bortņikova, tā arī Vasiļļova ir liela mēroga darbinieces. Saraudamas visādas aizspriedumu pineklus, viņas no šaurā ģimenes loka izlaužas padomju dzīves žilbinošajos plašumos, izcīnā to vietu, kas viņām pienākas, nodrošina savas patiesības uzvaru. Kā Avdotja, tā Gruņa pieskaitāmas centrālajiem pozitīvajiem tēliem, ne tikai šais grāmatās, bet padomju literatūrā vispār.

Būlībā tie abi ir dziļi novatoriski tēli. To novatorisms manuprāt meklējams tai apstākļi, ka Gruņa un Avdotja nav tikai pozitīvas varones veģajā, parastajā nozīmē, bet, atbilstoši dzīves īstenībai, tās mūsu priekšā paceļas kā atbildīgas, vadošas darbinieces, savu biedru — veselu padomju lauku kolektīvu — vadītājas.

Protams, ka ar šiem diviem un viņiem līdzīgiem tēliem vēl ir par maz, lai apgalvotu, ka Gorkija izvirzīto uzdevumu padomju literatūras meistari jau pilnās apmēros veikuši. Tomēr zināmu, noteiktu lēvizi pretīm šim mērķim tie apliecina. Tas tad arī ir viens no ievērojamām padomju literatūras sasniegumiem pēckara laikā.

Ja nu, aizvadīdami Starptautisko sievietes dienu, no šī paša viedokļa aplūkojam latviešu padomju literatūru, tad jānonāk pie citādiem slēdzieniem. No visas krietni lielās tās radīto tēlu galerijas gandrīz vai vienīgi par Mirdzu Ozoli varam teikt, ka tā palikusi un paliks ar lasītāju draugos vēl krietnu laika sprīdi. Pārējas mūsu daiļdarbu varones kaut kā aizēnojuši un aizēno citi tēli, tādā kārtā izspīzdamli tās no mūsu atmiņas.

Nav šaubu, ka visu padomju lasītāju dzījas simpatijas un atzinību lemano Andreja Upiša radītais Ošu Annas monumentalais tēls. Bet Anna let bojā, nepieredzējusi strādnieku lētas uzvaru!

Ja te vēl minam dažus Viļa Lāča darbos iepazītos sievietes tēlus,

tad tas ir gandrīz vai viss, ko varam ieskaitīt latviešu padomju prozas pozitīvo varoņu aktīvā. Nēko lielu šai secinājumā nespēj mainīt arī dramaturģu devums. Nav mūsu lūgas tādu varoņu, kas pilnās apmēros atspoguļotu to izcilo stāvokli, kāds sievietei lērdāts mūsu padomju sabiedrībā.

Dzīvu interesi izraistījis Vizbūļa Bērces jaunais romāns «Rītdiena sākusies šodien». Tas vien jau rada, ka rakstnieks veicis krietnu, vajadzīgu darbu. Doms šai ziņā nedalās arī tiem, kas tajā bez pozitīvā snieguma saskata trūkumus un nepilnības. Uz vienu tādu trūkumu jānorāda, runājot par sievietes tēla atveidojumu latviešu padomju literatūrā.

Vizbūlis Bērce ir pirmais rakstnieks, kas uzrakstījis grāmatu par Padomju Latvijas rūpniecības strādniekiem. Cik zināms, savam darbam viņš rūpīgi vācīs materiālus un pamatīgi studējis tos procesus, kas norisinās strādnieku kolektīvos. Tādēļ jo vairāk izbrīnu rada fakts, ka viņš romanā attēlotās vagonu rūpnīcas strādnieku kolektīvā nav acn redzot saskatījis un līdz ar to nav arī attēlojis nevienu sievieti — stachanovieti, novatori, jaunu ceļu cīrētju. Vēl vairāk — tās rūpnīcas čechos, par kuru lasām romanā «Rītdiena sākusies šodien», vispār nesastopam strādnieciskajai. Bērces darbā viņa vēl pa vecam ir vai nu direktora sekretāre, vai arī skolotāja, medicīnas darbiniece, biroja vai plānu daļas kalpotāja.

Savā laikā presē plaši apgalmoja kustību, kura izpaudās tādējādi, ka kalpotāji, lai skatīti arī sievietes, gāja strādāt čechos, ražošanā. Tieši tajās specialitātēs, par kurām let runa romanā «Rītdiena sākusies šodien» ar lielām sekmēm var strādāt un strādā arī sievietes. Te talantīgais rakstnieks nav ievērojis dzīves īstenību. Viņa vajadzīgais darbs ar to daudz zaudē.

Vizbūļa Bērces jaunais romāns «Rītdiena sākusies šodien» te mīnēts vienīgi piemēra nozīmē. Šis trūkums sāstopams jau V. Bērces agrākajos. J. Granta, arī Z. Grivas un citu latviešu padomju rakstnieku darbos. Tajos mēs vēl pagaidām nerēdzam attēlotu sievieti kā liela mēroga politisku, sabiedrisku un saimniecisku darbinieci, kādā viņa jau sen kļuvusi dzīvē. Līdz ar to pārāk vāji mēs cināmies pret dzīvādam pagātnes atliekam cilvēku apziņā, kas dažkārt sevišķi skaidri izpaužas ģimenes attiecību sfērā.

Boļševiku partija un padomju valdība mīlīgi gādā par sievietes darbu un dzīves apstākļu uzlabošanu. Padomju sievietes, un viņu ir miljoni, visas dzīves nozarēs kļuvušas par aktīvām komunisma celātājām. Lielā viņu nopelni Padomju Dzimtenes priekšā. To neredzēt, to neizprast rakstniekam un māksliniekam nozīmē sagrozīt mūsu dzīves īstenību, padarīt to savos darbos nabagāku, vienmuļāku, šaurāku. Tādēļ dzīves īstenības vārdā jāprasā, lai padomju sievietes tēls pāceltos liels un aizraujošs katrā grāmatā, katrā mākslas darbā.

V. Kalpiņš

JAUNI DZEJAS DARBI BĒRNIEM

Paģājušais, 1951. gads nav bijis ražīgs republikas bērnu un jaunatnes literatūras novads. Dramaturģi nav devisi nevienam jaunam oriģinālu ne Jaunatnes, ne Leļļu teātri, bet prozā vienīgi Arvīds Grīguļis uzrakstījis garāku stāstu bērniem — «Robežsargi, divi puikas un suns».

Nedaudz labāks ir bijis stāvoklis dzejas nozarē, taču arī tie tikai gada pēdējos mēnešos parādījās četru latviešu padomju dzejnieku grāmatas bērniem. Kvantitatīvi tas nav daudz, pasēkosim, kā ir ar kvalitāti.

Kā pati zīmīgākā no šīm grāmatām jāmin Valda Luksa «Rīta solis», kurā autors ievietojis divdesmit dzejoļus. Galvenā tēma šai krājumā ir padomju bērnu darbs un atpūta, pie kam dzejnieks centies atrast un lielāko tieši arī atradis svaigiem pieeju un jaunu formu. Tā, piemēram, ievada dzejoļos par jauno maiņu — komjauniešiem un pionieriem, kaut arī šiem darbiem nav stingri būvēta shēma. Dzejnieks tomēr prātis izvairīties no parastām jau lietotām literārām shēmām. Arī pārējos krājuma dzejoļos Valdis Lukss runā vienkārši, bērniem labi saprotamā valodā, bez fražainības un moralizēšanas.

Rakstot, piemēram, par slinko Jāniti, dzejnieks mazajiem lasītājiem nebūt neiestāda, cik ļauns ir slinkums un ka ar to jācīnās. Nē, Lukss tikai ar vieglu humoru tēlo, parādīdams tās daudzās kaites, kas Jāniti moka visu nedēļu. Un, kad pēc tam autors saka: Tikai svētdien bij Jānitis vesels, hei, hei!

Svētdien bij vesels! — tad ikvienam lasītājam skaidrs, kāda kaitē Jāniti piemēklē darbības.

Līdzīgi iecerēti arī dzejoļi «Jautājums», kur autors, atkārtojot rindu — viss juku jukam, — parāda, kādā nekaitībā nomesti zēna svārdi, apavi, zīmuli, burtiņas un citas lietas. Arī te Valdis Lukss nenostājas moralista pozīcijā, bet vienkārši pavaicā bērniem:

Kas tas par zēnu,
Kas gul te un krāc?
Kas te ir apgulies?
Jautājums tāds.

Tieši ar to, ka pašiem lasītājiem jāpadomā ar jāizšķir, kas labs un kas nē, minētie dzejoļi kļūst ļoti iedarbīgi.

Vairāki dzejoļi, kā «Mazo malkas skaiditāju dziesmiņa», «Remonts» u. c., ierosina bērnu ne tikvien palīdzēt vecākiem vienkāršākajos mājas darbos, bet arī interesēties par tehniku.

Kā ar labu humoru un saprātīgu pieeju pat vismazākos lasītājus var ievirīt arī sabiedrisko parādību izpratnē, rāda dzejoļi «Klaus». Šai dzejoļi Valdis Lukss stāsta par zīliti. Pie loga sēž runā, par kuru dzejnieks saka: Nu tikai grēbs tas un rausis, un kers... Nu gatavājs Rokfellers!...

Protams, valrums bērnu vēl nezinās, kas ir šis Rokfellers, bet, pavaicājusi vecākiem, viņi to uzzinās, un tad amerikāņu kapitalists, salīdzināts ar asinārkāro runci, kas uzbrūk putniņiem, ļoti reljefi iezīmēties bērnu iztēlē.

Valda Luksa krājums, kas visumā ir skaista velte pašiem mazākajiem lasītājiem, tomēr izsauc arī dažus iebildumus.

Var debatēt par to, vai attaisnojams divreizējs pašas pirmās rindas atkārtotums dzejoļi par darba rezervēm:

Darbam skan mūsu maršs,
Darbam skan mūsu maršs,
Solī vingru kā tērauds mēs liekam...

Jāsaka, ka dzejoļi «Vasara» dzejnieks itin kā zaudējis savu izteiksmes skaidrību. Jau pati pirmā rinda — Makšķeres zēni, makšķeres aši... — ir neizdevīga tāpēc, ka bērni nez vai saprātis pieturas zīmju nozīmi, un rezultātā radīsies vienkārši — makšķeres zēni. Pārprast var arī rindu — Brigade grābēju grābt var un kļūst —, bet gluži nesaprotams pat pieaugušam lasītājam ir dzejnieka lietotais vārds «saukums» šādā pantā:

Vēlāk liet runas — tad klausies un brīnies:

«renātes» stāstos aug augumā —
beidzot top tādas — ņem mletu un cinies, —

lai tu pats glābtos no saukuma...

Pēteris Sils savu pēdējo gadu bērnu dzejoļu apvienojis krājumā «Pavasaris». Arī Silam piemīt tā teicamā īpašība, ka viņš prot rakstīt vienkārši un emocionāli. Tieši tādā arī viņa dzejoļi tik populāri. Šajā, tāpat kā pirmajā Pēteris Sila bērnu grāmatā «Rīts», mazie lasītāji atradis sirsnīgus, idejiski un mākslinieciski vērtīgus dzejoļus: «Pie Lēnina pieminēk», «Dzimtenes sirds», «Padomju Latvija», «Maija svētki» un citus.

Veiksmīgs ir arī varonīgās korejiešu tautas zēnam vēltāis dzejoļis «Kims», kurā dzejnieks izjusti prātis parādīt korejiešu nesalauzamo cīņas garu pret amerikāņu imperialistiem. Kad mazais zēns, zaudējis mājas un māmiņu, eiziet pie tēva uz fronti, dzejnieks saka:

Peļeks lauks, Ceļš kalnup ved.
Smiltis, Akmens oļi.
Mazais korejietis Kims
Lielā gaitā solo.

Tā ir laba un vajadzīga dzeja, un tādu Sila grāmatā nav mazums.

Taču, runājot par Sila grāmatas pozitīvajām vērtībām, jārunā arī par dzejnieka kļūdām.

Krājumā ir vairāki dzejoļi, kur autors, lietodams vecu vecos poētiskas līdzekļus, devis pārāk ilidiskus gadaliku notēlojumus. Tā tas ir, piemēram, dzejoļi «Pavasaris — brīnumdaris». Trīs pantos Sils izrakstījis gan par pava-

BRUNO SAULĪTIS

sara otām, gan krāsu podiem, pieņemējis vizbulītes kakpēdīgas, melnus vaļūlīšus, raibus taurenīšus. Tad dzejnieks samaniņjis, ka viss minētais šai dzejoļi eksistē ārpus laika un telpas, pievienojis ceturto pantu:

Jauna rosme kalnos, lejās,
Visā mūsu kolchozā.
Lieliem, maziem liksme sejas:
Jaukais pavasaris kļāt!

Redzam, ka kolchozs te bez kādas organiskas vajadzības iedzēlots pēdējā pantā, lai piedotu dzejoļim šodienas skaņu. Gluži tādu pašu manieri dzejnieks pielietojis arī dzejoļi «Zaļā piekalnīte».

Jau lasot dzejoļa pirmās rindas, jūtam kaut ko senatīgu, itin kā jau kādreiz dzirdētu:

Al zaļā pakalnīte,
Al jaukā piesaulīte!
Tur vienmēr zied pirmās pienenes,
Sarkst vienmēr pirmās zemenes,
Tur zālītei blakus aug ābolīns,
Salc bērziņš un sudraba vītoliņš.

Ievērosim, cik neizdevīgi te izlietoti daudzie pamazināmie vārdi, kas vēl vairāk pastiprina senatīgo noskaņu. Arī turpmākās strofas nedod nekā jauna, šodienas bērnu izjūtām raksturīga:

Cirkst sienāzīs smilgās, zib spārite,
Lūk, tauriņš lido, lūk, mārīte.
Bet debesīs, dūmus izpūlis,
Peld teiksmainais mākoņu tvaikonis.

Kā redzam, tad pilnīga idīle, bet pēdējās rindās ne no šā, ne no tā lasām:

Ir tiesa, it visur saule spīd,
Tā vietām pat karsta ir dažbrīd.
Bet jaukā kā citur pasaulē
Tā mirdz mūsu Padomju Dzimtenē.

Padomju Dzimtenes pieminējums dzejoļi nav pamatots ar mūsdienu sociālistiskās īstenības priekšstatiem.

Jau bezgala daudz Pēterim Silam pārņemta viena burtā atskaņošana. Arī jaunajā krājumā šādu pseidoatskaņu netrūkst.

Sils ir apdāvināts dzejnieks un tieši bērnu dzejā viņam visnākam jābūt visākie panākumi. Bet viņam vēl vairāk dzīvī jāsašķata jaunais, jāprot to ietvert svaigā, nevainojamā dzejas formā.

1950. gada Jaunatnes un bērnu litera-

turas konkursa rezultātā radās Elīnas Zālītes poema «Pēteritis miera sardze».

Ir visai pateicīgs uzdevums rakstīt bērniem garāku sietisku darbu, jo mazajiem lasītājiem labāk patīk tāda dzeja, kas piesātināta ar spraigu darbību un tēlo interesantus notikumus. Pēteritis ir vienkāršs Rīgas zēns, kas redzēdams mūsu dzīves daudzveidību, sapņo dienās kļūt gan par kuģa kapteini, gan par lokomotīves vadītāju, gan arī par radiokonstruktoru. Ir tikai viena nelaime, proti — Pēteritim nepatīk mācīties. Tādēļ sešus gadus vecais zēns pat gudro par bēgšanu no mājām.

Pēterīša laiskums likvidējas, kad zēns redz dižo miera cīņu kurā ieslēgušies arī viņa vecāki. Sapratīš, ka tikai čakls un izglītots cilvēks var būt īsts miera sargs un nodērt savai dzimtenei Pēteriti sāc mācīties.

Ja poēmas sižets nerada nopietnākus iebildumus, tad nevismāri cītādi tas ir ar māksliniecisko formu, kurā tas izteikts. Redzam, ka vislielākās grūtības autorēl sagādā tieši tās vietas, kur pieaugušie cilvēki sarunājas ar Pēteriti. Tā, piemēram, pūšēna māte, parakstoties par mieru, sešus gadus vecajam zēnam saka šādas rindas:

Mājas, skolas es tev ceļu,
Rūpnīcas un fabrikas,
Teatrus un slimnīcas,
Taisi tiltus, taisi ceļus,
Lielus sporta laukumus,
Dažādādu jaukumus,
Stādu parkus, alejas,
Viss tas kopā saļējas
Manā spalvas vilcienā.

Ir pilnīgi skaidrs, ka šīs rindas rakstītas veltīgi — ne Pēteritis, ne mazie lasītāji šīs nesapratīs. Tikpat klīšejiķis un nedzīvs ir arī miera parakstu vācēja stāsts par Lielo Tēvijas karu:

Mūsu dzimtenei kad balami
Hitlerieši pāri vēlās,
Mūsējie tiem pretim cēlās,
Niknas cīņas iedegās,
Sprāga minas, bumbas kauca,
Visa zeme vārījās.
Es par mašīnistu braucu
Tajās dienās nerimās.

Pavisam nēticami rīkojas Pēterīša tēvs. Zēns stēdās no darba pārņakušajam tētim pretim. Ikviens cits tēvs amfijotu savu dēlenu, pateiktu tam kādu labu vārdu, tikai Pēterīša tēvs tā nedara. Pirmie vārdi, ko viņš šajā gadījumā saka, skan:

«Mazais zēniņ, kas ne visas nojaļas
Dinerei izdevies uzrakstīt vienādi augstā
meistarības līmenī. Dažkārt liekas, ka cikls būtu tikai ieguvis, ja dzejnieks būtu koncentrētāks, neizpūstus atsevišķu maznozīmīgu epizodu plašā arakstīšanā, kā tas vērojams nodaļā «Mani draugi» kur nevajadzīgi daudz rindu veltīs zēnu īslaicīgas saklidošanās notēlojumam. Par maz savukārt dzejniece tēlo Girta skolas gaitas, kas taču ir pats svarīgākais mazā rīdzinieka dzīvē.

Pats par sevi saprotams, ka vienā pēc apmēriem nelielā grāmatinā nav iespējams ielikt visu to, ko redz dāra, domi un izjūt mazais rīdzinieks, Dinere meklējusi svarīgāko no svarīgā un pietiekami iezīmējusi Girtu, parādīdama arī šodienas Rīgas skaistumu un darba trauksmi, tās nākotnes perspektīvas.

«Mazais rīdzinieks» ir neapšaubāms Cecīlijas Dinerešs panākums un jauka velte mazajiem lasītājiem.

Debatēs runāja J. Vanags, M. Paula, V. Branks, P. Vilps, visumā pievienodamies referātos izteiktajām domām.

— Tas, kas notiek Korejā,
Tiesām izturams vairs nav! —

Jau citētie piemēri norāda, ka Elīnai Zālītei, kas pazistama kā laba dramaturģe, šai poēmā nenavismā nav izdevies tipizēt un individualizēt darbojošos personu valodu. Valodas jautājumiem vispār dzejniece piegājusi pārāk pavirši. Bērniem nedrīkst rakstīt šādas samocītas rindas:

Tādēļ apņēmos, lūk es
Miera uzsaucumu nest
Vairāk laudim parakstīt.

Dzejas sekcijas sanāksmē, referenti J. Vanags un V. Kaupužs aizrādīja, ka Elīnai Zālītei pie sava darba vēl krietni jāpiestrādā. Cik ziņāms, tad autors to arī darījis, taču katrā ziņā strādāts vēl daudz par maz — grāmatā nav to īpašību, kādas mēs prasām no labas bērnu dzejas.

Tāpat kā Elīnas Zālītes «Pēteritis miera sardze», konkursa rezultātā radās Cecīlijas Dinerešs dzejoļu cikls «Mazais rīdzinieks». Arī Dinerei pēc konkursa pie sava darba bija vēl daudz jāstrādā, un redzam, ka dzejniece to rūpīgi un ar lielu atbildības sajūtu darījis.

Dzejniece savu varoni — mazo rīdzinieku Girtu — parādījusi dažādās gaitās, gan skolā, mājās, gan arī draugu pulkā tiklab ikdienas nodarībās, kā svētku brīžos. Dinerei dzejoļu ciklā darbojošās personas izdevies ļoti tipizēt un individualizēt — viņu darbība un valodai mēs ticam. Lūk, cik vienkārši un emocionāli dzejniece parāda Girta attiecības pret savu māmiņu — VERA stachanovieti:

Valdemāra ielas galā,
Goda plāksnis kreisā malā
Mātes gēmetne ir arī,
Viņu viegli pazīt vari:
Kuram vēl ir, kas to sacis,
Tāds kā mātē mīlums acis?

Pats galvenais Cecīlijas Dinerešs nopelnis tomēr ir tas, ka dzejoļu cikls, sekodam; Girta gaitām, mēs redzam Padomju Rīgas augšanu un izveidošanos. Nodalās «Daugavas krasti» un «Savas vēstule» dzejniece ļabi parādījusi tautu draudzību un to lielo palīdzību, ko Rīga saņēmusi un saņem no brālīgajām Padomju republikām.

Gan jāpiezīmē, ka ne visas nodaļas Dinerei izdevies uzrakstīt vienādi augstā meistarības līmenī. Dažkārt liekas, ka cikls būtu tikai ieguvis, ja dzejnieks būtu koncentrētāks, neizpūstus atsevišķu maznozīmīgu epizodu plašā arakstīšanā, kā tas vērojams nodaļā «Mani draugi» kur nevajadzīgi daudz rindu veltīs zēnu īslaicīgas saklidošanās notēlojumam. Par maz savukārt dzejniece tēlo Girta skolas gaitas, kas taču ir pats svarīgākais mazā rīdzinieka dzīvē.

Pats par sevi saprotams, ka vienā pēc apmēriem nelielā grāmatinā nav iespējams ielikt visu to, ko redz dāra, domi un izjūt mazais rīdzinieks, Dinere meklējusi svarīgāko no svarīgā un pietiekami iezīmējusi Girtu, parādīdama arī šodienas Rīgas skaistumu un darba trauksmi, tās nākotnes perspektīvas.

«Mazais rīdzinieks» ir neapšaubāms Cecīlijas Dinerešs panākums un jauka velte mazajiem lasītājiem.

BĒRNU LITERATŪRAS POZITĪVIE TĒLI

RS jaunatnes un bērnu literatūras komisijas sēdē aplūkoja pozitīvā tēla problēmu mūsu jaunākajos bērnu stāstos: Jūlija Vanaga grāmatā «No Neretas līdz jūrai», A. Grīguļa — «Robežsargi, divi puikas un suns», M. Kīncies un V. Jādina — «Trīs draugi».

Referente L. Dambraņe, novērtējot mūsu jaunatnes un bērnu literatūras līdzšinējo stāvokli, teica, ka tajā trūkst spilgtā pozitīvā tēla. Bez Japuka (A. Sakses «Trīs ķūniņš») un Harija (Vīla Lāča «Nākotnes kalējs») mums grūti atrast vēl kādu teizīmīgu varoni, kas būtu kļuvis par skolnieku pionieru ideālu. Apskatīda-

ma un analizējama A. Grīguļa jaunāko darbu, viņa uzsvēra, ka autors ir viens no tiem nedaudzajiem latviešu padomju rakstniekiem, kura bērnu stāsti uzrakstīti dzīvi, interesanti, aktīviē mazos lasītājus. Stāstā «Robežsargi, divi puikas un suns» autors risina padomju literatūrā maz skartu tēmu. Blakus samērā spilgtiem tēliem šajā darbā rakstnieks nepareizi parādījis Induļa tēlu, kam nav pionieru posmveidim raksturīgu īpašību. Pārspīlēts ir arī tēvocis Mārtiņš. Vietām autors nodarbojas ar pārāk lielu «moralizēšanu».

A. Vējāns J. Vanaga grāmatu «No Neretas līdz jūrai» raksturoja kā

nozīmīgu parādību t. s. izziņošās literatūras žanrā. Zēl, ka ceļojuma aprakstā nav pilnasinīga padomju skolotāja tēla. Šis trūkums noteikti jānovērs darba turpmākajos izdevumos.

V. Kaupužs M. Kīncies un V. Jādina stāstu «Trīs draugi» atzina par neizdevušos, jo autori tajā pretinīgi un greizā spoguļi atveidojuši fašistiskās okupācijas laika notikumus Padomju Latvijā. Tāpat tam piemīt līlas kompozicionālas kļūdas, darba uztveri traucē kropla valoda.

Debatēs runāja J. Vanags, M. Paula, V. Branks, P. Vilps, visumā pievienodamies referātos izteiktajām domām.

Vairāk uzmanības mazbērnu literatūrai!

Bērns ar pasauli un dzīvi iepazīstas no tiešās apkārtnes un pieredzes, bet ne mazāk no grāmatām, no attēliem grāmatās, žurnālos un laikrakstos. Bērnam grāmata nepieciešama ne tikai tad, kad viņš mācās lasīt, bet jau no 1—2 g. vecuma, kad viņš mācās runāt, kad viņš iepazīstas ar pasauli. Jau 2 gadu vecumā bērni nenogurstoši skatās jaunu bērnu grāmatu 10 un vairākas reizes no vietas, lietojot stāstīt bīžu saturu. Bērnu bibliotēkās daudz vecāku ņem grāmatas saviem 2—5 gadu veciem bērniem.

Padomju valsts veltī lielu uzmanību bērnu grāmatām un arī tieši mazbērnu grāmatām. Krievu valodā ir bagātīgs mazbērnu grāmatu klāsts, iznāk bērnu iemīļotais žurnāls «Murzilka», kuru bērni ar lielu prieku un interesē lasa. Bērni, bibliotekari un skolotāji šo žurnālu izmanto ļoti plaši.

Krievu valodā mazbērniem izdod arī kartona salokāmās grāmatas ar krāsainām bildēm un īsiem pantīņiem, kas saprotami un iemācāmi vismazākajiem bērniem. Iznāk labāko krievu bērnu rakstnieku un dzejnieku sacerējumi mazbērniem ar atbilstošu tekstu, skaisto liela formata izdevumos, krāsainām ilustrācijām. Sevišķi jauki ir pasaku izdevumi. Laba grāmata blakus rotaļlietām un rotaļām ir spēcīgākais, vērtīgākais audzināšanas līdzeklis.

Pievērsoties latviešu mazbērnu grāmatām, vispirms jāatzīmē, ka mazbērniem nav sava žurnāla. Mazbērnu žurnāls latviešu valodā ir priekšnoteikums

straujākam mazbērnu literatūras uzplaukumam. Kamēr mazbērniem nav sava žurnāla, būtu vēlams, lai «Bērni» nodaļā katrā numurā vismaz 1 vai 2 lapas mazbērniem, dzejai un prozai ar attiecīgu ilustratīvu materiālu. Arī šāds pasākums veicinātu mazbērnu literatūras attīstību un «Bērni» kļūtu gaidīts viesis vismazākajiem lasītājiem.

1951. g. «Bērni» publicētās mazbērnu dzejas parādīja, ka mums jau ir zināmi mazbērnu dzejnieku kadri: Lukss, Sils, Vējāns, Kroma, Balodis un citi. Atzīmējami vēl Vanags un Vilps, kuri arī spējīgi strādāt šai nozarē.

Kartonēto bērnu grāmatu latviešu valodā nav. Iznākušo bērnu grāmatu skaits pirmsskolas vecumam ir vairāk kā neapmierinošs. Mazbērni tās apgūst un izlasa dažos mēnešos. Bērnu bibliotēkās neatlaidīgi tiek pieprasītas jaunas grāmatas.

Pārskatot bērnu grāmatas, kas izdotas 1951. g., un izdalot no tām grāmatas pirmsskolas vecumam, rodas ļoti bēdīga aina. No oriģināldarbiem te mīnams E. Zālītes «Pēteritis miera sardze», grāmatas «Latviešu tautas mīklas» un «Pionieru nometne».

«Pēteritis miera sardze», lai gan stāsta par 6 g. vecu zēnu, pēc savas apdares šim vecumam par grūtu, grāmatas tekstu pilnībā nevar izmantot pirmsskolas, vecuma bērniem. Apvienotam ir pati tēma, bet tās apstrādājums vairāk piemērots skolas vecu-

mām. Dzejniece nav atradusi par vajadzīgu nopietnāk pastrādāt ne pie bērniem vēltītā darba satura, ne izteiksmes. Tas ir sarīmēts stāstījums — bez dziļākas mākslinieciskas formas liedējuma. Satura ziņā Pēterīša tēls nav psiholoģiski pārdomāts un dzīves īstenībā pamatois. Nav izprotams, kāpēc Pēteriti vecāki nav spējuši ieinteresēt lasīšanā un rakstīšanā (bērni parasti šim nodarībā mūsu laikos pieiet ar prieku un pašrosmi). Ne tipiski, ja bērns 6 gadu vecumā pazīst tikai burtus «A, O, I», un tie viņam jāsaliek no nazīem. Sos burtus parasti bērni jau iemācās 3—4 g. vecumā no laikrakstu, žurnālu un bērnu grāmatu nosaukumiem. Ne lasīt, ne rakstīt mācīšanās šodien valrs nenotiek ar asarām un domām par bēgšanu no mājām. Jābrīnās, kāpēc ar šo grāmatu vairāk nav strādājis Rakstnieku savienība un izdevniecības redaktors.

«Tautas mīklas» kā bērnu grāmata kritizējama tāl ziņā, ka pirmsskolu vecumā bērni vēl vispār neizprot mīklu jēgu, viņi tās iemācās mehaniski.

«Pionieru nometne» — bērnu grāmata, par kuru nav gluži skaidrs, kam tā domāta. Mazbērni to uzņem labvēlīgi, viņi labprāt iepazīstas ar pionieru dzīvi nometnē. So grāmatu var izmantot bērnu darci. Formats un ilustrācijas atļauj to apskatīt un parrunāt kolektīvi. Bet ir zināms, ka LVI bērnu un jaunatnes redakcijas vadītāja kādā sanāksmē atzina šo grāmatu par mākslinieciski neapmierinošu, par brāķi.

Nav izprotams, kāpēc A. Baloža grāmata «Kolchoza bērni» izdota kā bērnu grāmata, lielā formātā, ar lielām ilustrācijām. Vai tiešām autors, vai izdevniecība to domājuši kā mazbērnu grāmatu? Ja nē, tad kāpēc šāds bērnu grāmatas veids? Liekas skaidrs, ka teksts domāts kā uzdevums skolas vecuma bērniem, un tās neprasā šādu izdevuma veldu, tai pašā laikā, kad mazbērniem bērnu grāmatas netiek izdotas.

1951. g. nav izdota neviena bērnu grāmata ar tautas dziesmām, ar tautas pasakām, kādas visvairāk pieprasa.

Rodas iespaidi, ka par mazbērnu grāmatām latviešu valodā 1951. g. nevienam nopietni nav domājis, šis darbs nav tieši nopietni plānots. Kā jau aizrādīju, dzejnieku kadri mums ir, ir arī gatavi darbi — mazbērnu dzejas, V. Luksa dzeju grāmata «Rita solis», kas visumā domāta skolas vecumam, ievietotas kādās 8 ļoti jaukas un vērtīgas mazbērnu dzejas. Kāpēc tās nevarēja izdot atsevišķā bērnu grāmatā?

Arī P. Sila dzejoļi mazbērniem atbilstoši vietu dzeju grāmata «Pavasaris» — un nevienam nerūpējas, lai tie nonāktu tieši mazbērnu rokās attiecīgi piemērotā izdevumā.

Ja šai virzienā nav vajadzīgās skaidrības un pieejas izdevniecībai, tās redaktoriem, tad arī pašiem dzejniekiem nevajag savas dzejas bērniem «mest visas vienā maišā», bet šķirot tās vismaz pirmsskolas un skolas vecumam, jo tās prasa cītādu izdevuma veldu. Mazbērnu dzejas var tikai tad pilnvērtīgi izmantot, ja tās ir attiecīgi ilustrētas un piemēroti izdotas.

Jākonstatē, ka labākā stāvoklī skolas vecuma bērni par mazbērniem ir arī attiecībā uz tulkojumu literatūru. Tulkojumu valoda vienmēr ir grūtāka, to teksti mazbērniem nav tik viegli uztverami, tulkojums ierobežo izteiksmes vienkāršību, kas tik nepieciešama mazbērniem. No 1951. g. iznākušajām tulkojumiem grāmatām mazbērniem varam minēt S. Michalkova «Bet kas ir jums?», V. Blanki «Namiņš», M. Gorkija «Zvirbulēns», K. Ušinska «Bērni bērzi», «Krievu tautas pasakas», N. Kalpina «Mīļa un Miša», J. Iljina «Troksnis un troksnīšs» un citas. Iepazīstoties ar šīm tulkojumiem grāmatām, jāatzīst, ka tās ir labas bērnu grāmatas, un labākas ir tās, kurām labs tulkojums. Bet nevar saskatīt nekādu tematisku plānu, pēc kura šie tulkojumi izvēlēti. Pie tik ierobežotu grāmatu skaita mazbērniem — ap 15 pa visu 1951. g. — būtu ļoti svarīgi arī tulkojumus pasniegt no laba labāko. Valsts izdevniecībai, plānojot mazbērnu grāmatu tulkojumus, vajadzētu konsultēties ar bērnu literatūras speciālistiem, pirmsskolas audzināšanas līnīnietiem, metodiskiem, kas šo literatūru ļabi pārzina un zina, kādas grāmatas bērniem darziem visvairāk nepieciešamas. Šajā virzienā 1952. g. jāpanāk labāki darba rezultāti kā Rakstnieku savienības Bērnu un jaunatnes literatūras komisijai, tā Valsts izdevniecības bērnu un jaunatnes redakcijai.

Drošiet mazbērniem mazbērnu grāmatas!

L. Altamente,
Rīgas pilsētas 3 bibliotēkas
bibliotekars

N. V. GOGOĻA PIEMIŅAI

N. V. Gogoļa piemineklis Maskavā

Visi Padomju Savienības darbaļaudis, visa progresīvā cilvēce nule godināja lielā krievu rakstnieka Nikolaja Vasiljeviča Gogoļa piemiņu, plaši atzīmējot viņa nāves 100. gadadienu.

Padomju zemes sirdī Maskavā 2. martā svinīgi atklāja jaunu N. Gogoļa pieminekli. Šis notikums pulcināja pie Gogoļa bulvāra Arbata laukumā un tuvējās ielās tūkstošiem galvaspilsētas darbaļaudu, partijas un sabiedrisko organizāciju pārstāvjus, rakstniekus, zinātniekus, mākslas darbiniekus, studentus un skolniekus. Viņu vidū atradās arī ārzemju kultūras darbinieki, kas bija ieradusies Padomju Savienībā, lai piedalītos Gogoļa atceres atzīmēšanā.

Tieši pulksten trijos dienā Nikolaja Tichonova uzruna ievadīja lielā krievu literatūras klasika piemiņai veltīto mitiņu. PSRS Ministru Padomes vārdā N. Tichonovs atklāja pieminekli. Laukumu pāršalca Padomju Savienības Valsts himnas svinīgās skaņas.

Baltas audekls noslēdās, un visu svinību dalībnieku acu priekšā uz augstā granīta postamenta pacēlās monumentalais N. Gogoļa tēls bronzā, ko darinājis Staļina premijas laureāts N. Tomskis. Lielais rakstnieks stāvēja visā augumā, ar atsegtu galvu, turēdams kreisajā rokā grāmatu. Viņš raugās uz priekšu, it kā ieskatīdamies savas tautas nākotnē. Uz postamenta zelta burtiem iekalts uzraksts:

Lielajam krievu
vārda māksliniekam
Nikolajam Vasiljevičam
Gogolim
Padomju Savienības
Valdība
1952. gada 2. martā

PSRS Padomju rakstnieku savienības vārdā mitiņa dalībniekus uzrunā Leonīds Leonovs, Ukrainas Padomju rakstnieku savienības un Ukrainas PSR Zinātņu akadēmijas vārdā — Aleksandrs Korņeļuks.

No visām pusēm uz Gogoļa bulvāri steidz cilvēki ar ziedu veltnem. Isā brīdī pieminekļa pakājes granīta pakāpienus pārklāj rožu, hortenziju, gladiolu, ciklamenu un daudzu citu puķu ziedi.

Gogoļa nāves dienas simts gadu atceres svinību cienīgs noslēgums bija svinīgā sēde PSRS Lielajā teātrī. Tajā pulcējās Maskavas uzņēmumu stacionārie, rakstnieki, zinātnes un mākslas darbinieki, Padomju Armijas un Jūras Kara Flotes pārstāvji, uz kārtējo sesiju atbraukušie PSRS Augstā-

kās Padomes deputāti, studējošā jaunatne, kā arī ārzemju viesi un Maskavā akreditētie vēstniecību un misiju vadītāji.

Svinīgo sēdi atklāja akademiķis V. Vinogradovs.

Referātu par N. Gogoļa daiļradi nolasīja profesors V. Jermilovs. Viņš norādīja, ka Gogoļa nemirstīgais nopelns ir tas, ka viņš bija pirmais rakstnieks pasaules literatūrā, kas ar tik lielu spēku, tik dziļi, mākslinieciskā ziņā tik pilnīgā formā atsedza, cik noziedzīga ir mūsu dvēseļu vārda pār dziļajām. Gogoļa daiļradē krievu literatūra sāka savu lielo humanistisko uzbrukumu tādām dzīves likumiem, kuriem pastāvēt, cilvēka personībai nav nekādas patstāvīgas vērtības un tā ir tikai prece.

Pēc tam runāja rakstnieki S. Babičevskis, A. Korņeļuks un PSRS Tautas māksliniece J. Gogoleva.

Vispasaules Miera Padomes vārdā svinīgās sēdes dalībniekus sveica izcilais turku dzejnieks Nazims Hikmetis; Bulgārijas Zinātņu akadēmijas prezidents Todors Pavlovs raksturoja ļoti svētīgo ietekmi, kāda bijusi un ir Gogoļa daiļradē bulgāru literatūras attīstībā; franču dzejnieks Pols Eluars savā runā uzsvēra Gogoļa ģenija tautiskumu.

Tālāk runāja demokrātiskās Polijas rakstnieks Leons Kručkovskis, ungāru rakstnieks Peters Verešs, rumāņu rakstnieks Nikolajs Moraru.

Svinīgās sēdes dalībnieku sirsnīgi sveikta, tribīnē devās lielās līnēs tautas pārstāve rakstniece Dīn Lina. Viņa pastāstīja par Gogoļa daiļrades milzu ietekmi uz Ķīnas mūsdienu literatūras nodibināšanos un attīstību.

Par savu zemju darbaļaudu dziļo mīlestību, kas veltīta Gogolim, runāja korejiešu rakstnieks Lī Gijens, mongoļu rakstnieks Damin-Suruns un Čehoslovākijs rakstniece Zora Jesenska.

Ar dziļu uzmanību svinīgās sēdes dalībnieki noklausījās pazīstamā angļu rakstnieka Džemsa Oldridža runu.

Nobeigumā svinīgajā sēdē nolasīja visvecākā vācu rakstnieka Arnolda Cveiga runu.

Padomju zemes galvaspilsētas darbaļaudis kopā ar visu padomju tautu, kopā ar citu zemju tautām godam atzīmēja lielā krievu vārda mākslinieka Nikolaja Vasiljeviča Gogoļa nāves simts gadu atceri.

Referāts par socialistiskā realisma problemām

Pirms nedēļas Padomju Latvijas rakstnieki satikās ar laikraksta «Literaturnaja Gazeta» galvenā redaktora vietnieku kritiķi B. Rjurikovu, kurš nolasīja plašu referātu par aktualākajiem jautājumiem socialistiskā realisma teorijas tālākā attīstīšanā. VK(b)P CK vēsturiskie lēmumi ideoloģijas jautājumos, biedra Staļina ģenialie darbi par valodniecību, virkne «Pravdas» rakstu ir bagātīgi materiāli, kas sekmē un virza uz priekšu radošo domu arī mākslā un literatūrā. Norādījis, ka padomju literatūras prakse liek sevišķi saasināt cīņu pret buržuāzisko, idealistisko estetismu un primitivismu, vulgarismu dzīves un mākslas sakaru noskaidrošanā, referents atzina, ka abi šie novirzieni ir antirealistiski un antitautiski.

Plaši un konkrēti runājot par atsevišķu padomju rakstnieku darbiem, B. Rjurikovs īpaši pakāvējās pie jautājumiem par pozitīvā tēla radīšanu, īstenības studijām un mākslas meistariību.

Rakstnieku savienībā

Pēdējās pāris nedēļās RS radošo darbību iezīmēja divi svarīgi notikumi: A. Sakses jaunā romāna «Dzirksteles naktī» I daļas un V. Bērce romāna «Rūtdiena sākusies šodien» apspriešana prozas sekcijas sanāksmēs. Nav šaubu, ka abi šie daiļdarbi pieder pie visizcilākajām parādībām latviešu padomju literatūrā.

Sevišķu ievēribu šīs sanāksmes izraisīja vēl ar to, ka tās notika laikā, kad RS reorganizē sekciju darbu, nolūka dot tam tvirtāku, elastīgāku organizatorisko struktūru.

Ko tad parādīja abas sanāksmes? Svarīgākais secinājums ir tāds, ka tajās piedalījās ārkārtīgi maz RS biedru, tai skaitā arī prozaikū. Tā ir parādība, kas nav ne izskaidrojama, ne arī attaisnojama. Sevišķi asus pārmetumus pelnījuši jaunie prozaikū, tādi kā E. Vilks, V. Paeglis, V. Klivers un citi. Sekciju sanāksmes, kurās iztīrā mūsu labāko vārda mākslas meistaru darbus, ir nozīmīga skola, kas palīdz novērst kļūdas un trūkumus, kādi sevišķi jauno rakstnieku darbos sastopami jo lielā mērā.

Pēc jaunā nolikuma RS vadībai un arī sekciju prezidijiem dotas zināmas tiesības savienības iekšējā radošā darba regulēšanai. Šai virzienā jārikojas stingri un enerģiski. Katrā ziņā jānoskaidro lemesli, kuru dēļ daži mūsu biedri uzskata par labāku nepiedalīties pārējo rakstnieku darbu apspriešanā un iztīrīšanā. Ja tādi lemesli ir, — tie jānovērš, bet visos citos gadījumos šie biedri saucami pie kārtības.

Nule aprādītie apstākļi lielā mērā iespaido debašu norisi. Ar dažiem izņēmumiem, tās aprobežojas ar referentu uzstāšanos. Zīmīgs vēl ir tāds fakts, ka pieminētajās sanāksmēs runa gāja par jau iznākušiem darbiem. Tādā iepazīšanās ar tiem nebija nekādi apgrūtināta.

Rezultātā jākonstatē, ka abas sanāksmes nedeva to, ko no tām varēja gaidīt. Tas rāda, ka prozas sekcija vēl nav kļuvusi par mūsu prozaikū radošā darba centru. Un liekas, tad, kad iztīrā mūsu labāko rakstnieku ievērojamākos darbus, šim notikumam vajadzētu ievēlēt visus biedrus un kandidātus, neatkarīgi no tā, kādā žanrā viņi strādā un kurā no sekcijām darbojas.

Par A. Sakses romāna «Dzirksteles naktī» I daļu referēja V. Bērce un V. Kalpiņš. Debātes par to runāja M. Saccins, K. Krauliņš, A. Smidre, V. Branks u. c. Runātāji izteica kopīgu atzinumu, ka Anna Sakse veikusi lielu un vajadzīgu darbu, sevišķi buržuāziskās Latvijas īstenības atmaskošanā. Strādājot pie romāna turpmākajām nodaļām, jāpastiprina un jāizceļ partijas loma cilvēku izaugsmes un vairošanās procesā, jārada spilgtāki revolucionārās pagriešanās cīņāji tēli.

Otrajā sanāksmē par V. Bērce jaunā romānu «Rūtdiena sākusies šodien» referēja J. Grants un J. Nledre. Debātes piedalījās K. Krauliņš, H. Bendiks, J. Plaudis u. c. Pilnā mērā atzīstot, ka V. Bērce romāns ir izcila parādība latviešu padomju literatūrā kā temas aktualitātes, tā arī mākslinieciskās vērtības ziņā, runātāji norādīja uz grubuļiem darba kompozīcijā, pārāk vienkāršotiem aprakstiem un nepilnībām tēlu izveidē.

Sevišķi tika uzsvērti nepieciešamība autoram nopietni piestrādāt pie savas literārās valodas izkopšanas.

Dibināts un vietā bija b. Bendika aizrādījums, ka tādās sanāksmēs kārtā zinā rīkojamas pirmām, kad darbs jau iznācis atsevišķā grāmatā. Tas jāiegauž prozas sekcijas vadībai.

TUR, KUR TUKSNESSIS ATKĀPSIES

K. LAPINS

Nobeigums

Lūk, zem lidmašīnas spārna blāvi ievizas kādā Uzbojas likumā saskatāmie rūgti sāļie ūdeņi — šajā vietā gruntsūdens sasniedz augstu līmeni. Tālāk seno upes gultni klāj dzelzaina māla brūngani sarkanīgā garoza, bet vēl tālāk desmitiem un simtiem kilometru Uzboja ir sausā, pārakmeņojusies, vienā otrā vietā pa pusel smilšu aizputināta.

Priekšā kā siena paceļas Uzbojas kādreizējā krasta augstā krauja ar pelēcīgi dzeltenām, vienā otrā vietā iezaiģānām atradzēm. Aiz tās simtiem kilometru tālu stiepjas tukšneša augstiene. Ģeologi pieplok lidmašīnas kabīnes logiem. Cik daudz vērtīgu izrakteņu, iespējams, slēpjas šajās nogāzēs! Droši vien tur ir dažādas rūdas, nafta, akmeņogles! Un tas viss kļūs pieejams padomju cilvēkam, kad tukšnesi šķērsos jaunais kanāls, kad kuģi, viegli šūpodamies, tā viljūs, brauks garām smilšu kalniem — barchaniem. Starp citu, smiltāji tad atkāpsies, dodot vietu kupliem mežiem un ziedošiem dārzēm.

Lai tas varētu piepildīties, vēl daudz kas darāms. Kad būs precīzi noteikta kanāla trase, vajadzēs veikt ļoti sīku un rūpīgu inženierģeoloģisko izlūkošanu, izdarīt simtiem un tūkstošiem jaunu urbumu daudz biežākā tīklā nekā līdz šim.

Lejā, tukšnesī, bieži var ieraudzīt dzīves pazīmes: saksausla aploku galšos apļus, kuros gani, naktij pienākot, sadzen aitas; brūnus dzīvus punktus, kas lēnām pārvietojas smilšu kļajos — kamieļus; automašīnu iebraukto ceļus, kas šķērso tukšnesi visos virzienos.

Rau, lejā netālu no ceļa skatienam atklājas divas sīcpas smagās automašīnas.

— Jūsējās? — valcā Smirnovs. Jomudskis pielēcas tuvāk lidmašīnas kabīnes logam.

— Skiet, tā ir Kartašova grupa.

Vecākā meistara Ivana Kartašova grupa nodarbojas ar gruntsūdeņu mehānisku sūkņēšanu no dažāda dziļuma, nosaka ūdens filtrācijas iespējas, tā varbūtējos zudumos nākamā kanāla gultnē, konstatē gruntsūdens ķīmisko sastāvu.

Kanāla celtniekiem vajadzēs daudz ūdens. Tāpēc — daži — urbumi sasniedz 800 metru dziļumu — tik tālu jāmeklē ar ūdeni bagātī slāņi.

Lejā pavid urbtuves tornis, tēls baltais kvadrats un melns kukaiņtēls — transportmašīna tai līdzās. Tur strādā vecākā meistara Konstantina Kopuchova vadītā mehāniskās urbšanas brigāde, kas pagājušā gada decembra plānu izpildījusi par 112 procentiem un gada uzdevumu veikusi līdz 25. decembrim. Lidmašīna sveicienā pašūpojas uz vienu no otru pusi, tad traucas tālāk uz ziemeļiem.

Mēs paņākam divas nelielas lidmašīnas Po-2 un ātri atzestīdzamies tālāk garām. Izskatās, it kā tās karātos gaisā, līdzīgas eglītes izrotājumiem. Arī šīs lidmašīnas ir ekspedīcijas rīcībā. Lido tās pāri, kā tas pieņemts tukšnesī. Civilās gaisa flotes lidotāji Ivans Gupins un Vasiljūs Vichrenko ved ierīces jaunai urbtuvei. Tāltālu debesu zilgmē, augstāk par nez no kurienes atklīdušo lietus mākonī, var saskatīt transportlīdzekļa siluetu. Tā steidzas pāri tukšnesim no Ašchabadas pusēs. Pavismā zemu, nedaudz metrus virs barchaniem, lido balta sanitār-lidmašīna, iespējams, ka tā pati, kuru rītausmā nosūtīja pēc slimā strādnieka.

Nemitīgā rosmē gaisā liek domāt, ka tuvumā atrodas liels lidlauks. Un patiešām, drīz vien uz milzīga takura ieraugām lidmašīnas; gaisā pacēlies aerostats, kas atgādina uzpūstu desu, rāda vēja virzienu. Aiz takura redz ciemata namīkus. Te, pašā Karakuma sirdī, pie Bala lēmas akas, kur kādreiz pēc gara nogurdinošā gājiena pa tukšnesi apstājās vienīgi kamieļu karavanas, apmetusies ģeoloģiskās ekspedīcijas centrālā grupa.

4.

Varētu daudz jo daudz rakstīt par to, kā visa mūsu zeme, visa padomju tauta palīdz komunisma dižcēlīgu cēlājiem. Pietiek paraudzīties, kādas kravas atgādājošas padomju lidmašīnas vienā vienīgā dienā šeit, smiltāju vidū, līdz kurīem pat speciālās automašīnas uz kupurķēdēm ne vienmēr spēj nokļūt, lai uzskatāmi atklātos lielā visu padomju zemes darbaļaudu līdzdalība pasaules lielākā kanāla būvē.

Lūk, nolaizās transportlīdzmašīna, apstājas pašā takura malā. Plaši atveras kabīnes durvītas, un krāvēji ar skubu steidz salikt smagajā automašīnā pa gaisa ceļu atgādātos baļkus dzīvojamām mājām un urbtuvju torņiem. Šie kokmateriāli nākuši no Sibīrijas. No otras

lidmašīnas izkrauj kļeģeļus, šiferi un jumta papi — gan vietējo Turkmēnijas, gan citu brālīgo padomju republiku būvmateriālu rūniecības produkciju. Jaunos aparatus un ierīces ģeodezistiem atstājis Maskavas rūpnīca «Geopribor». Zobārsta krēsls pagatavots kādā no Staļingradas rūpnīcām, kas atjaunoja pēckara gados un tagad apgādā ar saviem ražojumiem plašu apkaimi.

Kolchoznieki sūta labākos tukšneša pazinējus pētnieku grupām par celvēkiem. Begli Teluganovs no Staļina vārdā nosauktā kolchoza, Puchons Sarmanovs no Molotova vārdā nosauktā kolchoza, Jusups Emanovs no Lēpina vārdā nosauktā kolchoza daudz palīdzējuši topogrāfu vienībām. Vēl jo lielākā mērā tas attiecas uz Karakuma slaveno pazinēju, visu tā ceļu un taku zinātāju Jagšimu Kara-Sadikovu, kura vārds tagad plaši pazīstams visā padomju zemē. Pilsotņu kara gados viņš bija par celvedi Frunzes vadītājam sarkanarmiešu vienībām, kas tukšnesī vajāja zvērīskos banditus — basmačus. Pēc kolchozu nodibināšanās viņš palīdzēja to ganīem atrast labākas ganības. Tagad visu savu laiku, bagātīgo pieredzi, dziļās, vispusīgās zināšanas par tukšnesi viņš nodevis Turkmēnijas Galvenā kanāla celtnieku rīcībā.

Vietējie ledzīvotāji, cik vien viņu spēkos un iespējās, palīdz no citām padomju republikām atnākušajiem talcīniekiem, galvenokārt lielās krievu tautas dēļiem un mēltām, kas ar īsti boļševistisku vērienu stājušies pie tukšneša pakļaušanas cilvēka gribai. No krievu ļaudīm viņi apgūst jaunus arodus, jaunas specialitātes, mācās stachanoviski strādāt. Urbšanas meistara Konstantina Kopuchova brigādē ar krievu strādnieku maigu sekmīgi sacenšas urbēju — jauno turkmeņu māiņa. Slavenā urbšanas darbu meistara Idrisa Sevalijeva brigādē strādā septiņu tautību ļaudis. Šie desmit urbēji izveidojuši saliedētu, vienotu kolektīvu. Kanālu celtniekus vieno staliniskā tautu draudzība. Krievs strādā plecu pie pleca ar baltkrievu, ukraiņu, turkmeni, moldavieti, kazachu, tataru. Kopā ar vecajiem specialistiem, kas labi pazīst tukšnesi, sekmīgi darbojas jaunatne. Maļņas urbšanas meistars Tatjana Dobriņinas vadītā sieviešu brigādē, kas kļuva slavena jau tajā laikā, kad strādāja pētniecības darbos Volgas krastos, tagad Karakumā plānu izpilda caurmērā par 140—150 procentiem.

Ko nozīmē šie plāna pārsniegšanas procenti kanāla celtnieku veikumā, sevišķi skaidri var redzēt, kad lidmašīnā tuvojamies lielās celtnes sākuma vietai, Tachia-Tašas zemes ragam, kur tukšnesī vienā gadā izaugusi vesela pilsēta. Tachia-Taša iesaukta par celtnieku «galvaspilsētu», tajā ir veikali, klubi, kinoteātri un restorāni. Nami šajā pilsētā nav vis pagaidu celtnes, bet gan pamatīgi būvētas mūra ēkas, kas domātas gadu gadiem. Pilsētas ielās vēl ir pavismā maz zājumu, bet tās apkaimē lidmašīnas jau apšēj ar saksausla sēklām tūkstošiem hektāru lielas platības. Ierīko kokaudzētavas, kurās ātri aug jaunie kociņi nākamajiem mežu stādījumiem tukšnesī. Vienā pašā kokaudzētavā, kas nosaukta Lēpina vārdā, jau izaudzēti tukšnesim piecarpus miljoni karagaču, akaciju, piramidālo papeļu un citu koku stādu, kas līdz šim auguši gandrīz vai vienīgi oāzēs.

Meži un aizsargjoslu kuplās zaļās audzes kā siena pacelsies gar kanāliem un autoceļiem, kas šķērsos tukšnesi. Tās sargās no svelmainajiem sausajiem vējiem jaunās pilsētas, dārzus, sējumus. Apūdeņotā zeme kļūs par nepārtrauktu ziedošu dārzu. Kvelā saule palīdzēs ātri izaugt un nobriest kokviņai — šim republikas «baltajam zeltam», un Turkmēnija kokviņas audzēšanā izvirzīsies pirmajā vietā pasaulē.

Lai šo dabas bagātīgi apveltīto, pagaidām tēns trūkuma dēļ neizmantojamā līdzo apgabalu pārveidotu saskaņā ar lielā Staļina grandiozo plānu, tukšnesī ieradusies tūkstošiem padomju cilvēku darba pirmradnieku no visām mūsu zemes malām. Viņu pulks ar katru dienu kļūst lielāks. Viņi dosies profjam, varbūt, uz vēl grandiozākām komunisma dižcēlnēm, vienīgi tad, kad kanāls būs gatavs, kad tukšnesī atkāpsies un bus kļuvusi bezspēcīga tā karstā elpa, kad svelmainie sausie vēji vairs neapdraudēs un nespēs izdedzināt sējumus Plevolgas apgabalos, Donas stepēs, Ukrainā, tālajā Moldāvijā un vēl tālākajās, mums draudzīgajās zemēs — Rumānijā, Bulgārijā un Polijā, kas, sekojot mūsu paraugam, nostājušās uz socialisma celtniecības ceļu.

Karakumā,
1952. gada janvārī.

Turpinofume 9. lopa pua

Līlijas Zvīgules darba svētki

Vakar, 8. martā, Latvijas PSR Valsts dalles teātrī ar Avdotas Zacharovas lomu baltkrievu padomju rakstnieka Krapivas lugā «Cīruļi dzied» savus 30 gadu skatuves darba svētkus atzīmēja republikas Nopelniem bagātā skatuves māksliniece Līlija Zvīgule.

Līlija Zvīgule visos 30 teātrim veltītajos gados bijusi cīnītāja par realistisku mākslu, patiesības, pautēja skatītāju masām. Viņas veidotie tēli palīdzēja Latvijas darbaļaudim saskatīt ekspluatācijas sistēmas neļedzības buržuāzijas varas laikā. Šodien tie nāk mums talkā celt komunismu, atklājot jaunās pagātnes ēnas un rādot mūsu tagadnes dzienu.

Jau ar saviem pirmajiem soļiem uz skatuves Zvīgule pierādīja, ka viņa nav nejauša ienācēja teātrī.

Ātri noskaidrojās tā lomu nošķira, kas māksliniecei visvairāk par vērtīgu. Līdzīgi Bertal Rūmīnecim, Zvīgule, pati vēl gluži jauna būdama, ar lielām sekmēm sāka veidot vecāku sievieti, īpaši komiskās tēlus. Noskaidrojās, ka sevišķas spējas viņai ir satiras laukā, atsedot un graizot gan psiholoģiskas vēlības, gan sociālus aizspriedumus, kapitalisma radītās negatīvās īpašības cilvēkos.

Līdz galam savu māksliniecisko personību atklāt Zvīgulei deva iespēju

padomju laiks. Prasmi veidot tipu aktrise teoretiski nostiprināja ar Staņislavskas sistēmas palīdzību, līdzās plaši izveidotajai psiholoģiskā raksturojuma spēlei tikpat plaši izvērtās un izzarojās viņas māksla ik lomā pareizi akcentēt sociālo momentu. Ievērojami paplašinājās arī viss viņas darbības loks, — ja līdz tam Zvīgules repertuārs sastāvēja gandrīz tikai no jau minētajām groteskajām vēlmēm, tad padomju teātrī sprāgi izpaudušies arī viņas dotumi tēlot veselīgo, pozitīvo. Blakus lieliskajiem komiskajiem raksturojumiem stājušies ne mazāk spilgti un ledarbīgi dramatiskie raksturojumi: vārdu sakot, dienasgalsmā nākušā aktrises personības otra puse, kas buržuāziskajā iekārtā droši vien būtu palikusi skatītāju tūkstos neapziņa.

Tāds tēls kā Anita Brodeles «Martā» ir pilnīgi atšķirīgs no Zvīgules agrāko lomu vairuma. Viengabalaina, garīgi cēla, nelokāmi principāla sieviete, pašizlīdzīga savas šķiras kaujiniece atzīvēlīgi un pārliecinoši izteicās tās aktrises iemiesojumā, par kuru kādreiz mēdza domāt, ka viņas ampuā sākas ar Pindacišu un beidzas ar Tēvini.

Zvīgules mākslas dramatisms ar sevišķu intensitāti izvērsās viņas tēlotāja Tušē Raiņa trāģēdijā «Indulis un Aija». Vienkāršā lietuvju sievietē, kas ar katru savas būtes daļu nist svešos tebrucējos, naida lielumā un dziļumā liek nodrebēt ik skatītājam. Bet reizē skatītājs jūt: no šāda naida nav ko būties vienkāršajiem cilvēkiem, tas ir draudīgs vienīgi citu sviedru un asņu kārtotājiem.

Spožus tēlus Zvīgule pēdējos gados radījusi arī raksturīgas novadā, kur viņa guva savu aktrises gaļu pirmos lielos panākumus. Pie viņas labākajām jaunākajām lomām šai virzienā pieder, kā Klaudiju Mare un Salmiņu Līze Brodeles komēdijās.

Jauns solis uz priekšu mākslinieces attīstībā ir arī viņas tēls uzbeku padomju rakstnieka Kachara jaunajā lugā, ko tuvākajās dienās redzēsim uz Dalles teātra skatuves.

Varam būt pārliecināti, ka Zvīgules jaunrades rosmē turpmākajos darba gados neapsiks, bet darīs latviešu padomju skatuves mākslu bagātāku ar vienmēr ražotākiem sasniegumiem.

Pirmā latviešu padomju muzikas teorijas grāmata

Turpinājums no 5. lappuses

Tālāk — par terminoloģiju. Daži jauninājumi — piemēram, vārds «viduskaņena» vārda «puskaņena» vietā u. c. ne katrreiz apsvērtāmi, jo rada lieku balastu blakus jau pastāvošajiem vārdiem. Kāpēc mūsu skaņkārtā tiek saukta arī par mainīgo skaņkārtu? Vai nepietiek ar vienu apzīmējumu? Grāmatā tiek runāts par mažora — minora un minora — mažora skaņkārtām. Atšķirības nav uzrādītas. Ja jau atšķirību nav, kāpēc tad divi nosaukumi? Ja atšķirība ir — vajag paskaidrot.

Konkvēnces trūkums terminu lietošanā manāms 212. lappusē, kur noteik atkāpšanās no intervala augstākās skaņas apzīmēšanas. Vārda «virsošnes» vietā te pēkšņi parādās vārds «galotne». Kāpēc jaukt apzīmējumus? Vai nav labāk «toniskais trijskanis» vietā lietot «tonikas trijskanis»? Mēs taču nesakām «subdominantiskais trijskanis». Jābilst pret formāli konstruēto pilno minora. Vai tādām muzikā nesastopamam izgudrojumam vajadzēja darīnāt nosaukumu?

Pāris vārdus par klasifikāciju. Arī šeit saskatāmas kļūdas. Nevar piekrist muziku radīto skaņu ietilpināšanai burtu alfabētā bez noteikta augstuma. Tādā gadījumā tiek apgāzta pašu autoru apgalvojums, ka muzikālās skaņas ir skānas ar noteiktu augstumu. Lai netraucētu loģisko iedalījumu, šādas sitamo instrumentu skaņas bez noteikta augstuma varētu saukt, piemēram, par muzikāliem trokšņiem.

Gadās arī, ka kādā nodalījumā tiek ievietotas nodalījumam neatbilstošas lietas. Tā, piemēram, skaņkārtu salīdzinājums ar viduslaiku skaņkārtām loģiski neiekļaujas nodalījumā par minoram līdzīgām skaņkārtām. Vajadzēja izdalīt atsevišķi. Tāpat sekundes, septīmas un tīrās kvartas atrisinājumi nav paliecināti un pamaznāto intervalu atrisinājumi, lai gan ietilpināti pēdējo nodalījumā.

Grāmata sastopami arī daži pārspīlāti apgalvojumi. Piemēram: «... augstās skaņas ir gaišas, priecīgas, bet

zemās — drūmas, smāgas» (12. lpp.). Labāk teikt — «pa lielāku daļu augstās skaņas ir gaišas utt.» Tāpat gluži nevar piekrist, ka «skaņdarba saturu var attēlot pareizi tikai tad, ja atskano to tādā tempā, kādu ir aizrādījis autors». Arī atskanotājs ir līdzradītājs, kas, galvenos vilcienos autoru domu respektēdams, drīkst ienest savu temperamenta stīgu. Nevar piekrist, ka dabīgā minora septītas pakāpes virzīšanās uz toniku «nedod tik pilnu noslēguma sajūtu kā pustona gājens no VII pakāpes uz toniku» un ka tādēļ izveidojušies citi minora veidi. Noteikti jāapšauba, ka pl 2 «traucē melodiskās līnijas plūduma» un ka «tāpēc radusies nepieciešamība paaugstināt arī VI pakāpi». Val tad Hačaturjana «Kantātē par Staļinu» ir jūtams melodiskās līnijas plūduma traucējums?

Diskutējams ir seno skaņkārtu jautājums. Nevar piekrist, ka «pentatonika ir neattīstīts mažors», jo 109. nošu piemērs šo apgalvojumu apgāž. Jābilst pret dažām divainām dirģešanas figurām 83. un 84. lappusē. Metodiskā ziņā nav labi sākt intervalu atrisināšanu ar tik grūti intonējamu intervalu kā palielinātā kvarta.

Nošu piemēri ne vienmēr pilnīgi atbilst tekstam. Tā, piemēram, nevietā ir Gljinka «Tarantelas» piemērs, kas pl sekundu nesatur, par ko iepriekšējā tekstā tika skaidrots (142. lpp.).

Tādas ir galvenās V. Utkina un L. Krasinskas «Muzikas elementārās teorijas» kļūdas.

Nosledzot šo apskatu, kas vērta uzmanību galvenām kļūdām uz grāmatas nepilnībām, nevaram neatzīt, ka nekad vēl latviešu muzikas teorijas laukā nav parādījusies tik plaša, saturā bagāta elementārās teorijas grāmata. Kā pirmais mēģinājums tā jāvērtē ļoti atzinīgi, jo tieši pirmais mēģinājums ir grūtākais. Šī grāmata būs svarīgs atbalsta punkts nākošās latviešu muzikālās elementārās teorijas radīšanai, kas vēl augstāk cels muzikas zinātni mūsu republikā.

V. Sams

Baltkrievijas PSR Valsts kora koncerti

Šā mēneša sākumā Rīgā viesojās Baltkrievijas PSR Valsts koris Baltkrievijas PSR Tautas mākslinieka B. Sirmas vadībā. Koris nodibināts 1940. gadā un savā pastāvēšanas laikā apceļojis daudzas Padomju Savienības republikas. Latvijā baltkrievu viesi koncertēja pirmo reizi. Koncertos dziedājām tautas dziesmas, padomju komponistu, krievu un Vakarēiropas klasiķu darbus.

Koris var lepoties ar teicamu tirskanību un disciplinētu priekšnesumu. Koristu muzikalitāte bija spilgti vērojama dažās intonācijās ziņā nedrošās vietās, kad sākumā apšaubāmi intonētais akords pēc dažiem mirkliem nostabilizējās tirā un skanīgā akordā. Dirģenta žests skaidrs un atturīgs, priekšnesums korekts un nepretenciozs. Vietām gan varētu vēlēties lielāku dinamiku, tempa modifikācijas un kontrastus. Tā, piemēram, Tanejeva «Vakarā» tiktos dzirdēt ilgāku planissimo, Novikova dziesmā «Celi» lielāku skanīgumu un tempa kāpinājumus.

Baltkrievijas PSR Valsts koris ir augstas padomju vokālās kultūras pārstāvis, ko var stādīt tūdaļ aiz mūsu labākajiem Padomju Savienības kora kolektīviem.

Baltkrievijas PSR Valsts koris izaudzinājis savā vidū arī labus kora solistus P. Vološinu, G. Lomakinu, M. Malašenko, M. Sumanski un V. Juņeviču, kas ar solo priekšnesumiem aizpildīja ievērojamu koncerta daļu.

Ceram drīz Rīgā atkal dzirdēt baltkrievu kori ar viņu nule līdzņemto latviešu dziesmu atskaņojumiem.

—0—

ŠONEDĒL

Sodien Filharmonijas koncertzālē Latvijas Valsts konservatorijas studentu simfoniskā orķestra koncerts, veltīts Beethovenā nāves 125. gadadienas atcerē. Dirģents LPSR Nopelniem bagātais mākslas darbinieks L. Vigners, solists students-planists D. Zariņš. Sākums plkst. 16.

Mākslas darbinieku namā satikšanās ar Igaunijas PSR Nopelniem bagāto māksliniec E. Māziku. Pie klavierēm LPSR Nopelniem bagātais mākslinieks H. Brauns. Sākums plkst. 16.

10. martā Latvijas Padomju rakstnieku savienībā kino komisijas sēde. Nolasīs un apspriedīs G. Cīruļa un A. Imermaņa scenāriju mākslas filmai «Ikdienas romantika» — par Baltijas tirdzniecības flotes jūrniekiem. Sākums plkst. 17.

Latvijas Padomju mākslinieku savienībā gleznotāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 18.

11. martā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā lietišķās mākslas sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

Filharmonijas koncertzālē simfoniskais koncerts, veltīts Beethovenā dzimšanas 160. gadadienas atcerē. Piedalās Radiokomitejas simfoniskais orķestris. Dirģents L. Vigners, solisti LPSR Nopelniem bagātais mākslinieks, Staļina premijas laureāts A. Viļumāns, V. Davidone, A. Lēpe un A. Vanašs. Sākums plkst. 20.

Mākslas darbinieku namā Filharmonijas mākslinieces S. Jurjevas radošā darba vakars. Sākums plkst. 20.

12. martā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā tēlnieku sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 17.

Latvijas Padomju rakstnieku savienībā krievu tulkotāju sekcijas sanāksme. Apstiprīs Ed. Veldenbauma dzeloju tulkojumus. Tulkotājs S. Gorskis. Sākums plkst. 19.

Filharmonijas koncertzālē jauno mākslinieku koncerts. Piedalās L. Rjabova, A. Valdena, M. Eizenberga (soprāns), B. Bobjakins (tenors), L. Rubene, T. Lifsics, H. Birznies (vijole), E. Bertovskis (čello), J. Dūmīšs (dirģens Valsts kori), M. Dapiļeviča (koncertmeistars), H. Kļava (kole), H. Maija, N. Sredere, N. Fedorovskis, S. Muradovs, K. Blumentals (klavieres). Sākums plkst. 20.

Mākslas darbinieku namā J. Baģa lekcija «19. gs. krievu glezniecības idejiskais realisms un paredzīgums». Sākums plkst. 20.

13. martā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā teātra dekoratoru un noformētāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

14. martā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā grafiķu sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 18.

Mākslas darbinieku namā L. Rubenes un N. Fedorovska radošā darba vakars. Prof. V. Zosta ievadvārds. Pie klavierēm V. Cīrule. Sākums plkst. 20.

Skats no N. Gogoļa komēdijas «Revidents» inscenējuma Akadēmiskajā drammas teātrī. Pirmizrāde notika 7. martā. V. Lavrentjeva uzp.

Latvijas Padomju mākslinieku savienībā

Pagājušajā nedēļā Rīgā ieradās PSRS Mākslas akadēmijas korespondētājs loceklis, Staļina premijas laureāts, Vis-savienības MS orgkomitejas sekretārs D. Nalbandjans. Viesis apmeklēja 65 gleznotāju un tēlnieku darbnīcas, MS zīmēšanas un gleznošanas studiju, Mākslas akadēmiju, muzejus, piedalījās vairākās MS sekciju sanāksmēs. Šīs dienas notika Latvijas mākslinieku kolektīva satikšanās ar D. Nalbandjānu.

Savā referātā D. Nalbandjans runāja par lielajiem sasniegumiem, ko partijas vadība latviešu tauta guvusi ekonomikas un kultūras laukā. Republikas darbaļaudis gaida no saviem māksliniekiem, lai viņu dalīradē visā varenumā atspoguļotos mūsu diēnā laimētā īstenība. Šai ziņā tēlotāji mākslinieki vēl tālu neapmierina tautas prasības. D. Nalbandjans aizrādīja uz svarīgiem trūkumiem, kas vēl joprojām kavē Latvijas mākslinieku radošo darbu.

Debatēs Mākslas lietu pārvaldes

priekšnieks F. Rokpelnis un LK(b)P CK Daļi literatūras un mākslas nodaļas vadītāja M. Buša atgādināja, ka LK(b)P XI kongresa lēmumi aicina māksliniekus dziļāk iepazīt republikas rūpniec un kolchozu dzīvi, prasī patiesi atspoguļot to jaunos darbos.

Mākslinieki M. Vitoliņš, V. Začigajevs un citi kritizēja MS valdes un sekretariāta darbību, prasot, lai viss mākslinieku kolektīvs tiktu iesaistīts atbildīgo uzdevumu veikšanā.

MS atbildīgais sekretārs H. Likums aizrādīja, ka daudzi mākslinieki vēl nespēj pilnīgi atbrīvoties no formalistiskiem novirzieniem.

Debatēs vēl runāja J. Kozlovs, L. Svemps, G. Eliass, V. Kozins, M. Protasovs un citi.

Sanāksmes noslēgumā D. Nalbandjans aicināja Padomju Latvijas mākslinieku saimi nopietni gatavoties 1952. gada republikaniskajai un Vis-savienības mākslas izstādei.

Lasītāju vēstule

Sakarā ar jauno mākslinieku skatu

Republikas teatros noslēgumam tuvojas jauno mākslinieku skate. Jaunie aktieri parādīja ne tikai pēdējos gados sasniegtos, bet skatē sagatavoja arī jaunās lomas, gūstot teātru vadības, režisoru un vecāko biedru plašu palīdzību. Tieši te parādās skates lielākā nozīme — kāpināt jauno aktieru profesionālo meistarību, veicināt viņu idejisko izaugsmi.

Bet ir vairāki jautājumi, kas netika labi atrisināti.

Skates laikā daudziem no jauno vidus bija dotas iespējas parādīties lielākās lomās. Bet te tika pieļauta rupja kļūda, jo — skatuves velodā runājot — notika «ielekšana» šajās skatē piešķirtajās lomās ar nedaudz pavišiem mēģinājumiem. Pilnīgi saprotams, ka nekādus pozitīvus rezultātus šie pasākumi nedeva. Paudzi no «ielekšēm» netika pat līdz izrādei. Tā, piemēram, Akadēmiskajā drammas teātrī, kur ir spēcīgs režisors — pedagogs kolektīvs, jaunie aktieri skates laikā vajadzīgo palīdzību nesapņēma. Labāk jautājumu atrisināja Dalles teātris, ielāņojot jaundzimušajām lomām lielāku skaļu mēģinājumu, bet arī šeit efektīvas palīdzības pietrūka. Ne šādi «ielekšes» bija vajadzīgi jaunajiem aktieriem! Bija nepieciešams sistematiskais pedagogiskais darbs, maksimālā palīdzība jebkuras — lielās vai mazās lomas sagatavošanā.

Vairāku jauno aktieru sniegumi rāda, ka tie nepietiekami pārvalda realistikās skatuves mākslas pamata — Staņislavskas sistēmas elementus un darba metodi.

Aizritējušajos gados pie teātriem organizētajās studijās, no kurām šodien komplektējas jauno aktieru vairākums, profesionālās izglītības jautājumi nebija atrisināti. Bez tam jāpiezīmē, ka tieši pēdējos gados ciešā sakarē ar Maskavas vadošajiem teātru darbiniekiem, ar viņu spraigo daudzpusīgo palīdzību ievērojami augusi mūsu teātru režija, aktieru meistarības izpratne, Staņislavskas mantojuma apgūšana. Savas labākās zināšanas un prasmi mūsu teātru vadošie ieslori — pedagogi sniedz sa-

viem audzēkņiem Valsts konservatorijas Teātra mākslas fakultatē, kas izveidojusies tieši pēdējos gados. Un daudzi jaunie aktieri, kuriem nav šādas izglītības, apskauz teātra fakultātes studentus — aktierus, kuriem valsts devusi iespēju 4 gadus sistematiski mācīties un kaldināt savu meistarību rūpīgu pedagogu vadībā.

Tāpēc izbrīnu rada Veras Baļunas raksts «Literatūras un Mākslas» š. g. 7. numurā, kur ievērojamā režisore — pedagoge izteic prasības, kas būtībā ved atpakaļ pie agrākās teātru studiju sistēmas.

Pēc raksta spriežot, galvenais teātra jaunatnes audzināšanā esot prakse profesionālā teātrī, kopspele ar ievērojamu skatuves meistarību, saskarē ar publiku.

Bet šai lietai ir arī otra puse, un to nedrīkst aizmirst. Iesaistot vienu daļu pēdējā kursa studentu darbā, ievērojami tiek traucētas teoretiskās stundās. Otrkārt, kursa meistarības pēdējā kalve — beigu diplomdarbu sagatavošana — nenorīt vairs normālā. Gluži dabiski, ka teātri iesaistītā studentu galvenā uzmanība attālinās no mācību telpā tēlojamās lomas un pievērsās lomai profesionālajā teātrī. Uz mēģinājumu fakultatē tādās studentu ierodas noguris, nesagatavots. Kā lai šādā atmosfērā strādā tie atlikušie, kuriem nav iespējas savas nevēlsmes fakultatē izlabot ar spožāku sniegumu lielajai publikai, kopspele ar lielajiem meistarību?

Jāpiezīmē, ka tagadējais IV aktieru kurss ar savu saliedēto ansambli, nepietno attiecību pret darbu un tālrunīgajiem audzēkņiem modināja dzīvu interesi sabiedrībā. Tā pamatoti gaida no šī kursa labi sagatavotus izlaiduma diplomdarbus. Šo darbu nedrīkst traucēt. Jau fakultatē, mācību gaitā paredzēta saskarsme ar publiku — to nodrošina kursa izbraukumi ar jau sagatavotajām lugām.

Teātra fakultātei sistematiskā pedagogiskā darbā un līdz galam rūpīgi jā-sagatavo visi audzēkņi un visiem republikas teātriem.

Skates dalībnieki